

Α.Τ.Ε.Ι ΠΕΙΡΑΙΑ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

“ Μετανάστευση και οι οικονομικές επιδράσεις των οικονομικών μεταναστών στην Ελληνική οικονομία “

ΜΠΟΥΖΟΥΚΗ ΜΑΡΙΑ
Α.Μ.:14293

Επιβλέπων καθηγητής
Παπαγλίας Θεόδωρος

ΑΘΗΝΑ,2014

Πίνακας Περιεχομένων

Πρόλογος.....	3
Εισαγωγή.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	
1.1. Μετανάστευση : ορισμός.....	6
1.1.1.Τι σημαίνει εσωτερική και εξωτερική μετανάστευση ,και πότε έχουμε;.....	7
1.2. Αίτια μετανάστευσης.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
2.1.Η Μετανάστευση στην Ευρώπη και στον κόσμο	10
2.2. Η Μετανάστευση στην Ελλάδα.....	11
2.3.Οι οικονομικές επιδράσεις των αλλοδαπών	13
2.4. Το θεσμικό πλαίσιο και η νομοθεσία στην Ελλάδα.....	14
2.5. Χαρακτηριστικά μεταναστών στην Ελλάδα και οι προοπτικές...	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	
3.1. Ελληνική οικονομία, παραοικονομία και μετανάστευση.....	19
3.2.Η επίδραση των μεταναστών επί την απασχόληση και του μισθού.....	20
3.2.1.Επίδραση στην προσφορά εργασίας.....	21
3.2.2.Επίδραση στην ζήτηση εργασίας.....	24
3.3. Η επίδραση των μεταναστών στην οικονομία της χώρας: τρία υποθετικά σενάρια.....	25
3.3.1.Παύση κατανάλωσης εκ μέρους των μεταναστών.....	25
3.3.2. Αύξηση του αριθμού των μεταναστών κατά 20 %.....	26
3.3.3.Σταδιακή αποχώρηση των μεταναστών από τη χώρα.....	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	
4.1 Οικονομική κρίση στην Ελλάδα.....	28
4.2.Μέτρα Πολιτικής.....	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	
5.1. Συμπεράσματα της εργασίας.....	35
Βιβλιογραφία	36
Παράρτημα.....	38

Πρόλογος

Η εργασία αυτή έχει τίτλο <<Μετανάστευση και οι οικονομικές επιδράσεις των οικονομικών μεταναστών στην χώρα>> και σηματοδοτεί την ολοκλήρωση των σπουδών μου στο Α.Τ.Ε.Ι. ΠΕΙΡΑΙΑ στο τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής. Πραγματεύεται το θέμα των οικονομικών επιδράσεων των οικονομικών μεταναστών στην Ελληνική οικονομία . Το θέμα αυτό αναπτύχθηκε προβάλλοντας την έννοια της μετανάστευσης ,τις αιτίες που λαμβάνει χώρα στην Ελλάδα . Επίσης από τις οικονομικές θεωρίες περί μετανάστευσης ,αντιλαμβανόμαστε σαφέστερα τόσο την μετανάστευση όσο και κάποιες από τις επιπτώσεις που προκύπτουν στην αγορά. Με την εισαγωγή των μεταναστών στην Ελλάδα παρά τα θετικά που προσφέρουν στην Ελληνική κυρίως περιφέρεια λόγω των κενών θέσεων σε επαγγέλματα ανειδίκευτης εργασίας, όμως δεν λείπουν και τα αρνητικά λόγω του ανταγωνισμού με ημεδαπό ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό. Το μείζον ζήτημα της εισροής και απορρόφησης των μεταναστών στην ελληνική αγορά έχει τόσο κοινωνικές όσο και οικονομικές προεκτάσεις .

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Παπαηλία για την πολύτιμη βοήθεια και συνεργασία του. Στην συνέχεια θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του Α.Τ.Ε.Ι. Πειραιά οι οποίοι συνέβαλαν ,ο καθένας με τον τρόπο του, στο να μας πάνε ένα βήμα πάρα πέρα και μας προσέφεραν απλόχερα τη γνώση επιτρέποντας μας να γίνουμε καλύτεροι άνθρωποι και αρτιότεροι στο επιστημονικό μας πεδίο. Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου, που με βοήθησε και με στήριξε σε όλες τις δυσκολίες που αντιμετώπισα κατά την διάρκεια της έρευνας και συγγραφής της πτυχιακής μου εργασίας.

Εισαγωγή

Η εργασία αυτή έχει σκοπό να αναλύσει το θέμα των οικονομικών μεταναστών στην Ελλάδα . Οι λόγοι για τους οποίους εγκαθίστανται οι μετανάστες στην χώρα μας ,είναι κατά κύριο λόγο οικονομικοί άρα ανήκουν στην κατηγορία των οικονομικών μεταναστών, οι οποίοι αναζητούν ένα καλύτερο μέλλον για αυτούς και τις οικογένειές τους.

Το θέμα της μετανάστευσης είναι πολύ σημαντικό και επίκαιρο . Η Ελλάδα ιδιαίτερα από χώρα αποστολής τις δεκαετίες του '50 και του '60, μετατράπηκε στις αρχές της δεκαετίας του '90 σε χώρα υποδοχής μεταναστών, ενώ η δεκαετία 2000-2010 έως σήμερα υπάρχει μια αυξανόμενη τάση εισροής μεταναστών παρά την οικονομική κατάσταση της χώρας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat του 2010, ο πληθυσμός της Ελλάδας αυξήθηκε κατά 35.000 κατοίκους από το οποίο το 77% της συνολικής αύξησης του πληθυσμού των κατοίκων, προέρχεται από τη μετανάστευση .Η μετανάστευση δεν μπορεί να σταματήσει γιατί αποτελεί συστατικό της καπιταλιστικής ανάπτυξης .Η ελεύθερη αγορά, η <<κατάργηση>> των συνόρων οδηγούν στην υπεράσπιση της μετανάστευσης . Τα κατασταλτικά μέτρα δεν αποτρέπουν το φαινόμενο αντιθέτως αυξάνουν την μετανάστευση .

Σκοπός της μελέτης αυτής είναι η διερεύνηση της συμβολής των οικονομικών μεταναστών στη βιώσιμη ανάπτυξη¹ της χώρας.

Προτού εξεταστούν οι επιδράσεις των οικονομικών μεταναστών στην βιώσιμη ανάπτυξη της χώρας θα διερευνηθεί γενικότερα η μετανάστευση.

Επομένως, επιμέρους στόχοι της εργασίας είναι η σκιαγράφηση του προφίλ των μεταναστών που ζουν στην Ελλάδα, ο προσδιορισμός των οικονομικών δραστηριοτήτων αυτών, καθώς και η εξέταση της επίδρασης της εργασίας των μεταναστών επί της απασχόλησης ,του μισθού ,την προσφορά και την ζήτηση εργασίας.

Σε ότι αφορά την διάρθρωση της εργασίας ,στο πρώτο κεφάλαιο , θα επιδιωχθεί να δοθεί ο ορισμός της μετανάστευσης , μια ιστορική αναδρομή στο φαινόμενο αυτό, τα βασικά αίτια και οι λόγοι που οδηγούν έναν άνθρωπο ή μια ομάδα ανθρώπων να μεταναστεύσουν . Στο δεύτερο κεφάλαιο θα παρουσιαστεί η μετανάστευση στην Ευρώπη και στην Ελλάδα όπως επίσης και οι οικονομικές επιδράσεις του μεγάλου αριθμού μεταναστών στην χώρα. Ακόμα περιληπτικά θα παρουσιαστεί και το θεσμικό πλαίσιο όπως και η νομοθεσία που ισχύει στην χώρα για την

---

¹ Βιώσιμη είναι 'η ανάπτυξη η οποία στοχεύει στην ικανοποίηση των αναγκών του παρόντος, χωρίς να διακυβεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες', σύμφωνα με τον ορισμό που δόθηκε από την πρώην πρωθυπουργό της Νορβηγίας κ. Gro Harlem Brundtland, στα πλαίσια της Έκθεσης για 'Το κοινό μας μέλλον', το 1987 (www.kemel.gr)

υποδοχή μεταναστών. Επίσης θα αναφερθούν τα αποτελέσματα από την έρευνα για τα κύρια χαρακτηριστικά των μεταναστών και οι προοπτικές.

Στο τρίτο κεφάλαιο μελετάται η επίδραση των μεταναστών επί την απασχόληση ,του μισθού ,την προσφορά και την ζήτηση εργασίας. Καθώς επίσης η επίδραση αυτών στην οικονομία της χώρας σε τρία υποθετικά σενάρια . Στην συνέχεια στο τέταρτο κεφάλαιο θα αναφερθώ στην οικονομική κρίση και στους μετανάστες που φεύγουν στο εξωτερικό καθώς και στα μέτρα πολιτικής που καλό θα ήταν να λαμβάνει υπόψη η χώρα για να μειώσει την παράνομη μετανάστευση στην Ελλάδα. Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο αναφέρω τα συμπεράσματα.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ : ΟΡΙΣΜΟΣ , ΑΙΤΙΑ

1.1. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ : Ορισμός

Ως ορισμός η μετανάστευση δεν αποτελεί ένα ζήτημα το οποίο μπορεί εύκολα να τεθεί εντός συγκεκριμένων πλαισίων. Αυτό συμβαίνει διότι επηρεάζεται από παράγοντες ιδεολογικούς ,πολιτικούς, κοινωνικούς αλλά είναι και δημογραφικό φαινόμενο που εξελίσσεται διαρκώς , δεν παραμένει στάσιμο .

Ορισμοί που έχουν δοθεί , είναι της φυσικής μετάβασης είτε ατόμων μεμονωμένα είτε ομάδων , από μια κοινωνία σε μια άλλη (Eisenstadt , 1953) ή η γεωγραφική μετακίνηση αριθμού ατόμων , ή ακόμα και η μεταφορά ανθρώπινου ή εργατικού δυναμικού από μια περιοχή σε μια άλλη (Castles & Kosack,1973). Επίσης η μετακίνηση πληθυσμού ή ακόμα και ατόμου μεμονωμένα ,από τον τόπο στον οποίο έχει γεννηθεί, σε ένα άλλο μέρος στο οποίο εγκαθίσταται ,με το οποίο δεν έχει κάποια σχέση (Ταπεινός, 1993). Δεν μπορούμε να μην αναφερθούν με και τους πρώτους ορισμούς για την μετανάστευση που έγιναν από τους κλασικούς οικονομολόγους (A.Smith, 1776) ο οποίος συνδέει άρρηκτα τη μετανάστευση με την ανάγκη που έχει ένα άτομο να βελτιώσει διαρκώς το βιοτικό του επίπεδο. Επιχειρηματολογεί υπέρ αυτής της άποψης , υποστηρίζοντας ότι ο μισθός είναι η μεταβλητή εκείνη της οικονομίας η οποία αντικατοπτρίζει καλύτερα το βιοτικό επίπεδο μιας χώρας .

Άρα η μετακίνηση πληθυσμού θα λαμβάνει χώρα από μέρη τα οποία έχουν χαμηλούς μισθούς σε μέρη με υψηλούς μισθούς και καλύτερες συνθήκες διαβίωσης . Συνοψίζοντας ,λοιπόν , τους παραπάνω ορισμούς η μετανάστευση είναι η μετακίνηση ατόμων η ομάδων με σκοπό την προσωρινή ή μόνιμη εγκατάσταση .

Τα βασικά κριτήρια με τα οποία γίνεται η διάκριση των μεταναστών αφορούν την διάρκεια παραμονής και τα αίτια της μετακίνησης τους . Στην σημερινή εποχή, ο ποιο βασικός λόγος μετανάστευσης είναι ο οικονομικός και όχι η προσφυγική μετανάστευση² . Η γεωγραφική μετανάστευση διαχωρίζεται σε είδη . Αυτά είναι :

Ατομική ή ομαδική που μεμονωμένα άτομα ή ομάδες ατόμων εγκαταλείπουν τον τόπο τους και εγκαθίστανται σε κάποιον άλλο .

Εσωτερική η εξωτερική όπου η μετανάστευση γίνεται στα όρια ενός κράτους ή πέρα απ' αυτό.

Εκούσια ή Αναγκαστική .Εκούσια νοείται εκείνη η οποία γίνεται με τη θέληση του ατόμου ή των ομάδων και η αναγκαστική μετανάστευση

---

² Πρόσφυγες: είναι αυτοί που έχουν λάβει πολιτικό άσυλο και τους χορηγείται άδεια αορίστου παραμονής στην χώρα με πλήρη εργασιακά δικαιώματα.

αναφέρεται στο γεγονός της διώξης από τη χώρα για λόγους πολιτικούς , θρησκευτικούς ή και άλλου είδους διώξεων.

Προσωρινή ή Μόνιμη :όταν η μετανάστευση γίνεται σε ορισμένο χρονικό διάστημα το οποίο θεωρείται ότι θα διαρκέσει. Ως προσωρινός ορίζεται ο τύπος μετανάστευσης ο οποίος γίνεται για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα .

Σύμφωνα με τη Στατιστική Υπηρεσία προσωρινή μετανάστευση θεωρείται όταν είναι για χρονικό διάστημα μέχρι ένα έτος και η μόνιμη θεωρείται όταν είναι στην φιλοξενούμενη χώρα για χρονικό διάστημα το οποίο δεν μπορεί να προσδιοριστεί (www.apodimos.net.com).

Ηπειρωτική ή Υπερπόντια :Δηλώνει αν η μετακίνηση από χώρα καταγωγής στη φιλοξενούμενη χώρα είναι στην ίδια ήπειρο , παρεμβάλλεται ή όχι από τη θάλασσα .

1.1.1 Πότε έχουμε εσωτερική και πότε εξωτερική μετανάστευση ;

Εσωτερική μετανάστευση ή εσωτερική μετακίνηση είναι η προσωρινή ή η μόνιμη αναχώρηση κάποιου από το τόπο κατοικίας του και η εγκατάσταση και η δραστηριοποίηση του σε άλλον τόπο ,μέσα στα όρια της Ελληνικής επικράτειας. Ενώ η εξωτερική μετανάστευση είναι προσωρινή ή η μόνιμη αναχώρηση κάποιου από το τόπο κατοικίας του και η εγκατάσταση και η δραστηριοποίηση του σε άλλον τόπο ,εκτός των ορίων της Ελληνικής επικράτειας (ΚΕΠΕ,1995).

Εάν ,*ceteris paribus*,ο πληθυσμός της πρωτεύουσας αυξάνεται ταχύτερα από εκείνον του συνόλου της χώρας ,όπως συνέβαινε μεταπολεμικά ,τότε υπάρχει καθαρή εισροή πληθυσμού προς αυτή από άλλες περιοχές. Ενώ θα υπήρχε καθαρή εκροή αν αυξανόταν ο πληθυσμός της πρωτεύουσας λιγότερο προς της χώρας .

Η Ελλάδα κατά τη μεταπολεμική περίοδο ταυτόχρονα με τις μεγάλες κοινωνικοοικονομικές αλλαγές ,γνώρισε εκτεταμένη εσωτερική και εξωτερική μετανάστευση .Οι κύριες ροές των εσωτερικών μεταναστών , αρχικά, ήταν από τις αγροτικές προς τις αστικές περιοχές , και ειδικότερα προς τα Πολεοδομικά Συγκροτήματα Αθηνών και Θεσσαλονίκης . Η Ελληνική εξωτερική μετανάστευση από το 1946 μέχρι το 1977 , αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης μετακίνησης του πληθυσμού προς χώρες της Δυτικής Ευρώπης όπου το μεγαλύτερο ποσοστό μετακινήθηκε στη Δυτική Γερμανία (ΚΕΠΕ,1995).Ακόμα η μεταναστευτική εκροή της Ελλάδας, που είχε μειωθεί αρκετά από την δεκαετία του '80 και έπειτα , ίσως να έχει εμφανίσει σημάδια αύξησης λόγω οικονομικής κρίσης . Το

φαινόμενο της μετανάστευσης των Ελλήνων στο εξωτερικό είναι πολύ πρώιμο, σε τέτοιο βαθμό που η Ελλάδα δεν έχει γίνει κάποιος επίσημος ποσοτικός έλεγχος στον αριθμό των Ελλήνων που μεταναστεύουν .

1.2 ΑΙΤΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Η μετανάστευση οφείλεται σε απωθητικούς παράγοντες στον τόπο προέλευσης καθώς και σε ελκυστικούς στον τόπο προορισμού (ΚΕΠΕ,1995). Τα αίτια που συνδέονται κυρίως με την εξωτερική μετανάστευση είναι :

Το περιβάλλον ,καθώς η γεωγραφική θέση του τόπου παραμονής πολλών φύλων δεν ευνοούσε την διαβίωση τους .Αν βρισκόταν κοντά στην έρημο ήταν αδύνατο να καλλιεργήσουν την γη και αν ήταν εκτεθειμένοι στις καιρικές συνθήκες , τις επιδρομές του εχθρού ή άλλους κινδύνους . Παρατηρήθηκαν έτσι , μετακινήσεις και εγκαταστάσεις ολόκληρων λαών σε πιο εύφορα ή πιο ασφαλή μέρη .

- Οι πληθυσμιακές πιέσεις καθώς, η έκταση της γης δεν ήταν συχνά αρκετή για να θρέψει τον πληθυσμό ενός τόπου και ανάγκαζε πολλούς να φύγουν .Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται συνήθως στα νησιά που η καλλιεργήσιμη γη περιορίζεται από τη θάλασσα και η αύξηση του πληθυσμού οδηγεί στην ανεπάρκεια των αγαθών .
- Φυσικές καταστροφές :Οι πλημμύρες , η ξηρασία και ο παγετός που καταστρέφουν τις καλλιέργειες εξαναγκάζουν συχνά τα άτομα να μετακινηθούν για εύρεση τροφής σε πιο γόνιμες περιοχές .
- Τα οικονομικά αίτια : Πολλά είναι τα άτομα που μεταναστεύουν συνήθως όταν οι οικονομικές συνθήκες απασχόλησης στη χώρα υποδοχής είναι πιο ευνοϊκές από τις συνθήκες στη χώρα αποστολής ,κυρίως οι αμοιβές είναι πιο υψηλές . Έτσι καλυτερεύει και το επίπεδο διαβίωσης.
- Τα εργασιακά αίτια :Η έλλειψη εργασίας στον τόπο καταγωγής αναγκάζει πολλά άτομα να ξενιτεύονται σε τόπους που οι ευκαιρίες ανεύρεσης εργασίας είναι μεγαλύτερες.
- Θρησκευτική καταδίωξη : Μεγάλο πλήθος ανθρώπων μεταναστεύει για να διατηρήσει την θρησκευτική του ελευθερία (κυρίως Βουδισμό και Μωαμεθανισμό)

- Τα πολιτικά κίνητρα :Παράδειγμα των πολιτικών κινήτρων μετανάστευσης αποτελούν οι Έλληνες που διασκορπίστηκαν σε διάφορα μέρη της γης κατά τη διάρκεια της επτάχρονης δικτατορίας στη χώρα .
- Άλλοι κοινωνικοί λόγοι : οικογενειακοί λόγοι , δημιουργία οικογένειας κλπ.
- Ενώ τα αίτια για εσωτερική μετανάστευση είναι :
- Η βιομηχανική ανάπτυξη της χώρας καθώς μια σύγχρονη πόλη δημιούργησε την ανάγκη εργατικών χεριών που συνετέλεσε στην μετακίνηση των εργατών από την επαρχία στην πόλη .
- Η εμπορική ανάπτυξη της χώρας δημιούργησε αυξανόμενες ανάγκες προσωπικού για διακίνηση των προϊόντων , τις διεθνείς σχέσεις κλπ.
- Η εποχιακή ανεργία
- Το βιοτικό , κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο είναι ένας από τους βασικούς σκοπούς μετανάστευσης .
- Ο μαγνητισμός της πόλης : δηλαδή τα ερεθίσματα , (δραστηριότητες), η ψυχαγωγία και άλλοι κοινωνικοί παράγοντες.

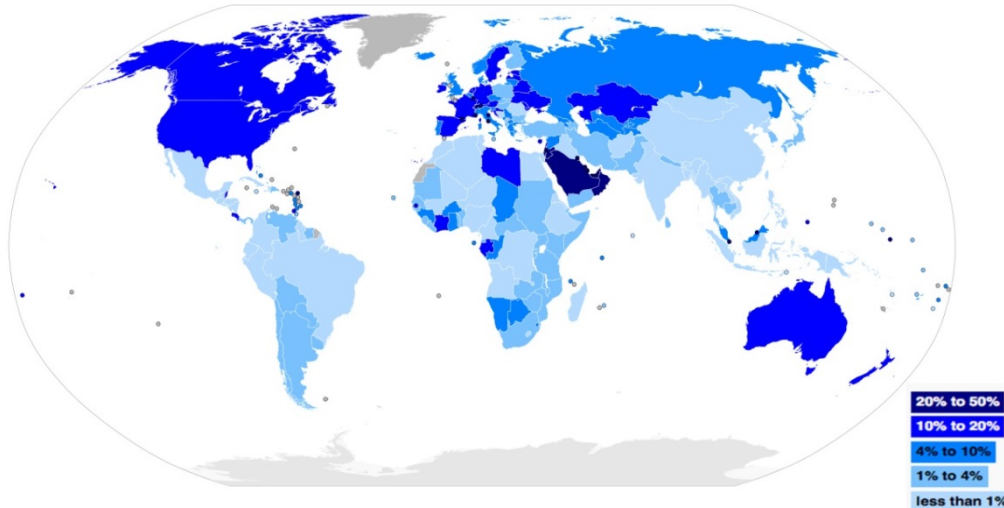
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1. Η Μετανάστευση στην Ευρώπη και στον κόσμο

Η μετανάστευση στην Ευρώπη διακρίνεται σε ενδοευρωπαϊκή και υπερπόντια , με την πρώτη να αφορά στα μεταναστευτικά κύματα μεταξύ των Ευρωπαϊκών χωρών και την δεύτερη στα ρεύματα που προέρχονται από άλλες ηπείρους . Από το 1985 και μετά οι εξελίξεις αφορούν στη γεωγραφική κινητικότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση , δείχνουν μια ένταση των μεταναστευτικών εισροών το διάστημα 1985-1992 καθώς και η μεταναστευτική εισροή ατόμων ξένης υπηκοότητας από 800.000 περίπου το 1985 έφτασε τα 1,8 εκατομμύρια το 1992 για να ακολουθήσουν μια αισθητή μείωση μεταξύ 1993 και 1997 όπου ο αριθμός αυτός έφτασε στα 1,3 εκατομμύρια σε μια ανάκαμψη πάλι τα επόμενα χρόνια (Μπάγκαβος, 2003) .

Συνδέοντας την εξέλιξη αυτή με τις αντίστοιχες μεταβολές των μεταναστευτικών εισροών από το 1993 μέχρι σήμερα βρίσκεται σταθερά σε σχετικά υψηλά επίπεδα (Μπάγκαβος, 2003) .

Κατά το 1980 χώρες όπως οι Ισπανία, Ιταλία, Πορτογαλία αλλά και η ίδια η Ελλάδα αποτέλεσαν προορισμό για κατοίκους των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης και της Αφρικής . Γενικά η Ευρώπη έχει αποτελέσει χώρα προέλευσης μεταναστών από το 19^ο αιώνα. Μόνο ,από το 1845 μέχρι 1930 πάνω από 50 εκατομμύρια Ευρωπαίοι μετακινήθηκαν σε άλλες χώρες. Το 2010,214 εκατομμύρια άνθρωποι ήταν μετανάστες. Οι μετανάστες αντιπροσώπευαν το 3,1%του παγκόσμιου πληθυσμού. Από αυτούς το 57% ζούσαν σε χώρες υψηλού εισοδήματος, και αντιστοιχούν στο 10% περίπου του συνολικού πληθυσμού αυτών των χωρών .Οι ΗΠΑ αποτελούν τη χώρα υποδοχής του μεγαλύτερου αριθμού μεταναστών από οποιαδήποτε άλλη χώρα, ενώ έξι από τις δέκα χώρες με το μεγαλύτερο αριθμό μεταναστών βρίσκονται στην Ευρώπη (Γαλλία, Γερμανία, Ρωσία, Ισπανία, Ουκρανία και Ηνωμένο Βασίλειο)(Αλογοσκούφης,2013). Αντίθετα τώρα , η Γηραιά Ήπειρος ,έχει γίνει χώρα υποδοχής για μεγάλα μεταναστευτικά ρεύματα από Αφρική ,Ασία με αποτέλεσμα κάθε χώρα υποδοχής αλλά και η Ευρώπη ως σύνολο να αλλάζει φυσιογνωμία (Στάμκος,2005). Οι χώρες που προσελκύουν πολλούς μετανάστες για οικονομικούς λόγους είναι: ΗΠΑ, Ρωσία ,Γερμανία ,Ουκρανία ,Γαλλία ,Σ. Αραβία , Καναδάς ,Ινδία ,Μ .Βρετανία ,Ισπανία (www.onair24.gr). Ενώ σήμερα η παγκόσμια κατάταξη της μετανάστευσης είναι η εξής :

Πηγή: www.onair24.gr

Η διεθνής μεταναστευτική εμπειρία έχει αποδείξει ότι οι μεταναστευτικές ροές ακολουθούν συγκεκριμένα πρότυπα και έχουν μηχανισμούς εξισορρόπησης . Συνήθως έχουν συγκεκριμένη χρονική διάρκεια και οι μετανάστες τείνουν να επιστρέφουν στην πατρίδα τους παρά τη νομιμοποίηση τους στην χώρα μετανάστευσης . Παλαιότερα οι άνθρωποι δε μετανάστευαν από τις πιο φτωχές προς τις πιο πλούσιες χώρες ακόμα και όταν η Ευρώπη χαρακτηριζόταν από αφθονία ευκαιριών (Καρύδης ,2004) .

Σχετική με την μετανάστευση , η έκθεση του ΟΗΕ αναφέρει:
 <<Αν οι ανεπτυγμένες χώρες θέλουν να διατηρήσουν τη σημερινή αναλογία ενεργού προς γηράσκοντα πληθυσμού πρέπει είτε να αυξήσουν κατά μια τουλάχιστον δεκαετία το όριο συνταξιοδότησης είτε να αυξήσουν τον όγκο των εργαζομένων , υποδεχόμενες μεταναστευτικά ρεύματα πολύ μεγαλύτερα από αυτά που έχουν καταγραφεί ποτέ στην ιστορία >> . Η ίδια έκθεση παράλληλα προβλέπει πως μέχρι το 2025 η Ε.Ε. θα χρειαστεί 153εκ. μετανάστες για να μπορέσει να διατηρήσει το εργατικό της δυναμικό (Στάμκος ,2005) .

2.2. Η Μετανάστευση στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα η εισροή μεταναστών ξεκίνησε πριν από περίπου 25 χρόνια και η έλλειψη μιας οργανωμένης μεταναστευτικής πολιτικής οδήγησε σε μια γενικότερη αποδιοργάνωση του ελληνικού κράτους. Λόγο της αδράνειας αυτής που επικρατούσε η κατάσταση με τους

εισερχόμενους μετανάστες συνεχώς οξυνόταν . Η Ελλάδα αποτελεί έναν από τους πρώτους προορισμούς των μεταναστών από τον Τρίτο Κόσμο στην Ευρώπη. Το 2007, μάλιστα, βρέθηκε στην πέμπτη θέση της παγκόσμιας κατάταξης των χωρών που αποτελούν τις κύριες πύλες του μεταναστευτικού κύματος, ακολουθώντας τις ΗΠΑ, Σουηδία, Γαλλία και Αγγλία. Ταυτόχρονα, θεωρείται η ευρωπαϊκή χώρα με τον μεγαλύτερο αριθμό μεταναστών ανά 1.000 κατοίκους και το εκρηκτικό αυτό μείγμα εντείνεται όσο περνάει ο καιρός.

(Πηγή: www.epistimonikomarketing.gr)

Σύμφωνα με τα στοιχεία που έδωσε στη δημοσιότητα το Υπ. Εσωτερικών, το 2008 καταγράφηκε κατακόρυφη αύξηση του αριθμού των μεταναστών που εισήλθαν στην Ελλάδα: Η αύξηση ανέρχεται σε 75,4% σε σχέση με το 2007 και οι νέοι μετανάστες πλησίασαν τις 150.000. Σύμφωνα με την απογραφή του 2001, οι μετανάστες αποτελούν το 7% του πληθυσμού που κατοικεί στην Ελλάδα, είναι όμως απόλυτα σίγουρο ότι το ποσοστό αυτό έχει ξεπεράσει σήμερα το 10% -κάποιοι υποστηρίζουν ότι αγγίζει πλέον το 15% (www.ethnos.gr) .

Βασικό στοιχείο που χαρακτηρίζει το σύγχρονο μεταναστευτικό φαινόμενο, είναι το γεγονός ότι η μετανάστευση δεν έχει τον οργανωμένο χαρακτήρα που είχε σε παλαιότερες εποχές και η αύξηση του αριθμού των μεταναστών οφείλεται κατά κύριο λόγο στην είσοδο στη χώρα μας με όχι «κανονικό» τρόπο. (Βλέπε γράφημα 1) Παράλληλα αυξάνεται και ο αριθμός των χωρών αποστολής (www.istologos.gr).

2.3. Οι οικονομικές επιδράσεις των αλλοδαπών

Συμφωνώντας με τον ορισμό του Taylor, στον οποίο κάνει ιδιαίτερη αναφορά ο Μιχάλης Δαμανάκης, <<ότι είναι πολυπολιτισμική³, εφόσον περιλαμβάνει στους κόλπους της περισσότερες από μία πολιτισμικές κοινότητες, που θέλουν να επιβιώσουν >>, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η Ελλάδα με την εισροή χιλιάδων οικονομικών μεταναστών και προσφύγων από γειτονικές χώρες, τα τελευταία έτη, γίνεται σταδιακά πολυπολιτισμική, πολυγλωσσική και πολυφυλετική. Στην Ελλάδα, υπολογίζεται ότι μένουν 974.000 μετανάστες, αριθμός που αντιστοιχεί στο 8,7% του συνολικού πληθυσμού (www.onair24.gr)

Οι συνέπειες από την είσοδο των μεταναστών στην Ελλάδα, διαφοροποιούνται από τις αντίστοιχες που είχε το φαινόμενο στις αναπτυγμένες περιοχές. Στις Η.Π.Α ή Δ. Γερμανία το μεταναστευτικό ρεύμα εντάχθηκε στα πλαίσια ανάπτυξης της χώρας. Αντίθετα στην Ελλάδα δεν φαίνεται να λειτουργεί μέσα στα πλαίσια ενός συγκεκριμένου σχεδίου. Είναι αλήθεια ότι σε όλες τις χώρες εισροής κατεγράφη παράνομη μετανάστευση, όμως αυτή αποτελούσε κλάσμα της νόμιμης. Στην Ελλάδα φαίνεται ότι υφίσταται η αντίστροφη σχέση. (Παπαηλίας Θ., 2006)

Είναι προφανές ότι αν οι παράνομοι εισερχόμενοι δεν εύρισκαν εργασία, είτε θα εγκατέλειπαν την χώρα, είτε δεν θα επέστρεφαν μετά την απέλαση τους. Συνεπώς, η κύρια αιτιολόγηση, που μπορεί να γίνει αποδεκτή είναι η ακόλουθη:

- Ένα μεγάλο μέρος των ελληνικών επιχειρήσεων λειτουργεί με άλλους όρους από αυτούς που επίσημα δηλώνονται. Πρόκειται για την παραοικονομία.
- Ένα μέρος της δηλούμενης ανεργίας είναι σίγουρο πλασματικό. Ορισμένοι δηλώνουν άνεργοι ενώ στην πραγματικότητα δεν είναι.
- Ο κοινωνικός ιστός στην Ελλάδα είναι τέτοιος που δίνει τη δυνατότητα, ένα μέρος της ανεργίας να απορροφάται από την οικογένεια και το περιβάλλον. Συνεπώς, ένα άλλο τμήμα των ανέργων καλύπτει τις βασικές του ανάγκες μέσω αυτών των μηχανισμών.
- Μέρος της ανεργίας, και μάλιστα σημαντικό (άνω του 3%) αποτελεί ανεργία τριβής⁴. Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα συνεχίζει να μορφώνει άτομα σε ειδικότητες για τις οποίες δεν έχει ζήτηση.

---

³ Ο όρος Πολυπολιτισμικότητα (multiculturalism) δηλώνει τη συνύπαρξη σε μια κοινωνία ποικίλων κοινωνικών ομάδων με διαφορετικά εθνικά και πολιτισμικά στοιχεία.

⁴ Ανεργία τριβής είναι εκείνη η οποία οφείλεται στην αδυναμία της αγοράς να απορροφήσει άμεσα άνεργους, παρότι υπάρχουν κενές θέσεις εργασίας, για τις οποίες οι άνεργοι έχουν τα απαραίτητα προσόντα και επαγγελματική εξειδίκευση. Η ανεργία τριβής οφείλεται στην αδυναμία των εργατών να εντοπίσουν αμέσως τις επιχειρήσεις με τις κενές θέσεις και στην αδυναμία των επιχειρήσεων να

- Στον αγροτικό τομέα υπάρχουν έντονες ελλείψεις εργατών, ιδιαίτερα σε συγκεκριμένες περιοχές και συγκεκριμένες χρονικές περιόδους (συγκομιδή).
- Στην ελληνική βιομηχανία-βιοτεχνία αναφέρονται ανάγκες σε εργασία η οποία όμως είναι <<ειδικών συνθηκών>> δηλαδή ανθυγιεινή, ή όχι συνεχείς (υποαπασχόληση), ή χαμηλού τιμήματος (ημερομισθίου). Τις εργασίες αυτές δύσκολα αναζητά ο Έλληνας εργάτης, ο οποίος συνήθισε τα τελευταία είκοσι έτη να ζητά εξομοίωση των συνθηκών εργασίας με τις αντίστοιχες που επικρατούν στις Δυτικοευρωπαϊκές χώρες.

Άρα συνοψίζοντας, η Ελλάδα, ως χώρα υποδοχής «εφοδιάζεται» με ανειδίκευτο ή ειδικευμένο εργατικό δυναμικό για την εκπαίδευση του οποίου δεν έχει ξοδέψει πόρους. Επίσης, η είσοδος χαμηλόμισθου εργατικού δυναμικού στην αγορά εργασίας της χώρας υποδοχής, το οποίο σε επιχειρήσεις είναι θετικό, καθώς οι επιχειρήσεις αυτές επιβιώνουν. Η ενδυνάμωση των μικρών επιχειρήσεων οφείλεται στην μείωση του κόστους παραγωγής, με αποτέλεσμα να παρατηρείται μείωση των τιμών των παραγόμενων προϊόντων και να διατηρείται η ανταγωνιστικότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Η επιβίωση αυτών των παραγωγικών μονάδων, με τον παραπάνω τρόπο, έχει διπλά αποτελέσματα. Από την μια δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας και από την άλλη οδηγεί στον μη εκσυγχρονισμό της οικονομίας και την στασιμότητα της τεχνολογικής προόδου.

2.4 Το Θεσμικό πλαίσιο και η Νομοθεσία στην Ελλάδα

Το θεσμικό πλαίσιο στο οποίο υπόκειται οι αλλοδαποί διέπεται από τους βασικούς ειδικούς νόμους και από ένα πλέγμα διατάξεων εσωτερικού ευρωπαϊκού και διεθνούς δικαίου, που περιλαμβάνουν το Σύνταγμα της Ελλάδος, την Οικονομική διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για τους πρόσφυγες, της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Εγκαταστάσεως, το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967, τη Συνθήκη του Άμστερνταμ του 1997 η οποία τροποποιεί την Συνθήκη για την Ε.Ε, τις συνθήκες περί ιδρύσεως

εντοπίσουν τους άνεργους εργάτες. Επίσης, μπορεί να οφείλεται στη γεωγραφική απόσταση μεταξύ της περιοχής όπου υπάρχει ανεργία και αυτής όπου υπάρχουν κενές θέσεις εργασίας. Γενικότερα οφείλεται στην έλλειψη ενός επαγγελματικού συστήματος πληροφοριών για ύπαρξη ανέργων και επιχειρήσεων με κενές θέσεις εργασίας (www.Wikipedia.org).

ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και ορισμένες συναφείς πράξεις (c340/10-11-1997)η οποία αφιερώνει ιδιαίτερο κεφάλαιο στην μετανάστευση και τη Συνθήκη του Schengen .

Για την συνολική διαχείριση της μετανάστευσης και του ασύλου, συνεργάζονται τα παρακάτω υπουργεία και φορείς:

- Το Υπουργείο Εσωτερικών/ Γενική Γραμματεία Πληθυσμού και Κοινωνικής Συνοχής
Το παραπάνω Υπουργείο είναι αρμόδιο για τη μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδας και την κοινωνική ένταξη των μεταναστών.
- Το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη/ Διεύθυνση Αλλοδαπών.
- Το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων/ Διεύθυνση νομοθετικού συντονισμού.
- Το Υπουργείο Οικονομικών/Γενική Διεύθυνση Τελωνείων
- Το Υπουργείο Εξωτερικών/ Διεύθυνση Δικαιοσύνης,, Εσωτερικών Υποθέσεων
- Το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας/ Στρατιωτικές Υπηρεσίες,
- Το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης/Διεύθυνση Εργασίας
- Το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης/Διεύθυνση Κοινωνικής Πρόνοιας (European Migration Network)

Τα θέματα μετανάστευσης παραμονής και εργασίας των μεταναστών στην Ελλάδα ρυθμίζει ο νόμος 2910, του 2001. Ο στόχος του νομοθέτη ήταν να θέσει τέρμα στο καθεστώς γενικευμένης παρανομίας των μεταναστών. Απ' αυτήν την άποψη έχει συντελεστεί μια πρόοδος. Με τον νόμο ρυθμίζονται οι προϋποθέσεις νομιμοποίησης για τους ανεπίσημους μετανάστες που βρίσκονταν ήδη στην Ελλάδα πριν τον Ιούνιο του 2001, όπως και για την είσοδο και την παραμονή αλλοδαπών για την παροχή εξαρτημένης εργασίας στη χώρα μας.

Επιτρέπεται, κατ'αρχήν, η είσοδος μεταναστών στην Ελλάδα, αλλά μόνον εάν πρόκειται για συγκεκριμένη απασχόληση, σε συγκεκριμένο εργοδότη και μόνον εφόσον τους χορηγηθεί άδεια εργασίας. Δεν επιτρέπεται, δηλαδή, η είσοδος προς αναζήτηση εργασίας, αλλά αποκλειστικά για την εκπλήρωση των όρων μιας ήδη συναφθείσας σύμβασης με κάποιον εργοδότη.

Το βασικό κριτήριο για τη νομιμοποίηση ενός αλλοδαπού έχει γίνει η απόδειξη από μέρους του της απασχόλησής του και η ένταξής του στο κοινωνικό-ασφαλιστικό και το φορολογικό σύστημα της χώρας. Τα έγγραφα που κάθε φορά απαιτούνται είναι πολλά, η διαδικασία βαριά και το κόστος της νομιμοποίησης υψηλό.

Με την νομοθεσία γίνεται προσπάθεια να ρυθμιστούν κατά κύριο λόγο τα θέματα απασχόλησης των μεταναστών. Το γεγονός αυτό δεν

σημαίνει ότι υπάρχει μεταναστευτική πολιτική και ότι ρυθμίζονται όλα τα θέματα που προκύπτουν από την παρουσία και ζωή των μεταναστών εδώ. Η θεώρηση της μετανάστευσης από τον νομοθέτη, ως προβλήματος και ως απειλής, οδηγεί σε μια προσπάθεια να περιοριστούν στο ελάχιστο οι μελλοντικοί μετανάστες, αλλά δε συνιστά με κανένα τρόπο υιοθέτηση μιας μεταναστευτικής πολιτικής και δεν αντιμετωπίζονται όλα εκείνα τα προβλήματα των ξένων στον τόπο μας (www.istologos.gr) .

2.5. Χαρακτηριστικά Μεταναστών στην Ελλάδα και οι προοπτικές που έχουν

Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να παρουσιαστεί το προφίλ των κύριων μεταναστευτικών ομάδων που διαμένουν στην Ελλάδα . Όπως χαρακτηριστικά παρατηρεί η Παγκόσμια Επιτροπή για την Διεθνή Μετανάστευση⁵ , όλο το πρόβλημα έγκειται στους περιορισμούς της έννοιας <<παγκόσμιας αγοράς εργασίας>>. Όταν δηλαδή πρόκειται για μετανάστες υψηλά εξειδικευμένους σε τομείς όπως οι τεχνολογίες πληροφοριών ή ιατρική κτλ. ή παγκοσμίου κλάσης αθλητές, τότε είναι συνήθως εύκολο για αυτούς να αναζητήσουν, και να βρουν, δουλεία σε οποιαδήποτε χώρα. Για τους περισσότερους όμως ανθρώπους αυτό δεν συμβαίνει. Οι αγορές εργασίας των ανεπτυγμένων κρατών παραμένουν δυσπρόσιτες και συνήθως κλειστές, εκτός αν υπάρχει κάποια έκτακτη ανάγκη⁶.

Τα βασικά στοιχεία για τη σύνθεση του προφίλ είναι το φύλο ,η οικογενειακή κατάσταση των μεταναστών , η χώρα καταγωγής και η ηλικία τους .

---

⁵ Global Commission on International Migration (GCIM)

⁶ IOM, World Migration2008, Chapter 8, “Irregular Migration “

Πίνακας 1

Εκπαιδευτικό επίπεδο των μεταναστών

Επίπεδο εκπαίδευσης	Σύνολο	%	Άνδρες	Γυναίκες	Έρευνα Εργατικού Δυναμικού			
					Αλλοδαποί	%	Έλληνες	%
Αγράμματοι	6.628	1,9	5.208	1.193	3.237	1,4	304.284	3,6
Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	137.252	38	112.089	22.946	57.369	25,1	364.799	43,0
Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	183.947	51	128.337	52.113	122.021	53,4	3.182.066	37,5
Τριτοβάθμια εκπαίδευση	33.015	9,1	17.295	15.011	45.696	20,0	135.779.316	16,0
ΣΥΝΟΛΟ	360.842		262.929	92.262	228.323		8.491.842	

Πηγή : Καβουνίδη (2002) και ΕΣΥΕ Έρευνα Εργατικού Δυναμικού 1998

Πίνακας 2

Αριθμός Μεταναστών κατά οικογενειακή κατάσταση και φύλλο

Οικογενειακή κατάσταση	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες
Άγαμοι	160.445	131.791	25.814
Έγγαμοι	190.881	130.780	56.448
Διαζευγμένοι	9.587	2.243	7.121
Χήροι	3.705	457	3.119
ΣΥΝΟΛΟ	364.618	265.271	92.502

Πηγή : Καβουνίδη (2002)

Σημείωση : Το άθροισμα των ανδρών και των γυναικών δεν είναι ίσο προς το σύνολο ,διότι ορισμένοι δεν δήλωσαν την οικογενειακή τους κατάσταση .

Εν κατακλείδι, σύμφωνα με τους πίνακες 1,2,3,4 (βλέπε παράρτημα), θα λέγαμε ότι το προφίλ του μετανάστη στη χώρα μας είναι αυτό του έγγαμου , βαλκανικής προέλευσης οικονομικού μετανάστη ο οποίος υποαπασχολείται και αμείβεται χαμηλά , σε σχέση με την εργασία που προσφέρει ,απασχολούμενος κυρίως σε μεγάλα αστικά κέντρα και συνήθως σε εργασίες που οι έλληνες μάλλον δεν ενδιαφέρονται να αναλάβουν. Το επίπεδο εκπαίδευσης του εργατικού δυναμικού είναι εξαιρετικά σημαντικός παράγοντας για την ανάπτυξη της χώρα. Το

μορφωτικό προφίλ των ανέργων, τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας σημειώνονται σε όσους δεν έχουν πάει καθόλου σχολείο (41,9%) καθώς και στους απλούς απόφοιτους Γυμνασίου (30,9%). Παρά την αδυναμία εξακρίβωσης του ακριβούς μεγέθους της μετανάστευσης, νόμιμης ή παράνομης ,αποτελούν σημαντικό ποσοστό του εργατικού δυναμικού (Λιανού ,2003).

Όμως η χρήση του αλλοδαπού εργατικού δυναμικού δεν συνιστά πηγή δυστυχίας όπως αρχίζει να πιστεύεται στην Ελλάδα .Η εργασία αποτελεί τον βασικό συντελεστή αύξησης του πλούτου μιας περιοχής. Στην περίπτωση που καταφέρει το κεφάλαιο στη χώρα (ιδιωτικό η δημόσιο) να αξιοποιήσει την προσφορά αυτή ,όπως προκύπτει από τη μετανάστευση ανθρώπων από αναπτυσσόμενους τόπους , τα οφέλη θα είναι άμεσα .Για να αποτελέσει προωθητικό παράγοντα η μετανάστευση στην εξέλιξη της Ελλάδος , θα πρέπει είτε οι αλλοδαποί εργαζόμενοι να υποκαθιστούν ημεδαπούς με ρυθμό όχι μεγαλύτερο της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας , είτε να κατευθύνονται σε θέσεις όπου εμφανίζεται στενότητα εργασίας (εποχιακές αγροτικές απασχολήσεις κ.λπ.). Σε κάθε περίπτωση το κλειδί για την αποτελεσματική χρήση του αλλοδαπού εργατικού δυναμικού είναι η αύξηση των επενδύσεων .

Σε καθεστώς στο οποίο ο σχηματισμός κεφαλαίου λιμνάζει , η αλματώδης αύξηση του αριθμού των ξένων εργατών θα έχει δυσμενείς επιπτώσεις όχι μόνο στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας αλλά μπορεί να προκαλέσει σημαντικά και αζεπέραστα κοινωνικά προβλήματα .

Από τα παραπάνω αναδύεται η ανάγκη αποτύπωσης τόσο της υφιστάμενης κατάστασης του υπάρχοντος εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα , όσο και των επιδράσεων που δημιουργεί , προκειμένου να χαραχθεί συγκεκριμένη βραχυχρόνια και μακροχρόνια πολιτική στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα της χώρας (Παπαηλίας,2006) .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1. Ελληνική οικονομία, παραοικονομία και μετανάστευση

Στο 26.7% διαμορφώθηκε η ανεργία στην Ελλάδα το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας στην Ευρωζώνη καταγράφοντας νέο ρεκόρ σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat . Τη θλιβερή πρωτιά στην ανεργία εξακολουθεί να κατέχει η Ελλάδα στην ΕΕ, με συνολικό ποσοστό 26.7% (στοιχεία Ιανουαρίου) και 59,1% για τους νέους κάτω των 25 ετών τον Ιανουάριο του 2014, σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας (Eurostat). Η ανεργία στους πτυχιούχους διαμορφώνεται στο 16,6% και στους κατόχους διδακτορικού ή μεταπτυχιακού στο 14,3% (www.imerisia.gr).

Η παραοικονομία υπολογίζεται περίπου στο 35% του ΑΕΠ⁷ (www.eglimatikotita.gr) . Δεν υπάρχουν όμως πληροφορίες για τη συμβολή των παράνομων μεταναστών σε αυτό το ποσοστό. Είναι σίγουρο όμως, ότι οι μετανάστες έχουν βοηθήσει στην οικονομία της χώρας. Τα οφέλη από την «παράνομη» εργασία των μεταναστών ήταν άμεσα και για τους εργοδότες καθώς δεν φαντάζονταν ποτέ πως θα είχαν τόσο χαμηλούς μισθούς, αλλά αυτό το γεγονός αύξησε σημαντικά την παραγωγικότητα. Επιπρόσθετα, έχει αποδειχθεί πως οι μετανάστες εκτός από εργατικό δυναμικό, είναι και καταναλωτές. Έστω και αν δαπανούν ένα πολύ μικρό μέρος του εισοδήματός τους για την κατανάλωση στη χώρα που εργάζονται, αποτελούν μέρος της ενεργούς ζήτησης. Οι

---

⁷ Συμμετοχή των Μεταναστών στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν ή ΑΕΠ (Gross Domestic Product - GDP) είναι το σύνολο όλων των προϊόντων και αγαθών που παράγει μια οικονομία, εκφρασμένο σε χρηματικές μονάδες. Με άλλα λόγια είναι η συνολική αξία όλων των τελικών αγαθών (υλικών και άυλων) που παρήχθησαν εντός μιας χώρας σε διάστημα ενός έτους, ακόμα και αν μέρος αυτού παράχθηκε από παραγωγικές μονάδες που ανήκουν σε κατοίκους του εξωτερικού.

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν εκφράζεται μαθηματικά ως εξής:

$GDP = C + I + G + NX$ όπου: (C) κατανάλωση, (I) επένδυση, (G) δημόσιες δαπάνες για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών και (NX) καθαρές εξαγωγές.

Κατανάλωση (Consumption) είναι η δαπάνη που πραγματοποιούν τα νοικοκυριά για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών. Επένδυση (Investment) είναι η δαπάνη για την αγορά κεφαλαιουχικού εξοπλισμού, αποθεμάτων και κτιρίων. Δημόσιες δαπάνες (Government purchases) είναι οι δαπάνες για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών τις οποίες πραγματοποιούν η τοπική αυτοδιοίκηση και η κυβέρνηση, π.χ. αγορά οχημάτων για την Ελληνική Αστυνομία. Καθαρές εξαγωγές (Net eXports) είναι η διαφορά της δαπάνης για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται στην εγχώρια οικονομία και αγοράζονται από αλλοδαπούς (εξαγωγές) από την δαπάνη για την αγορά ξένων αγαθών και υπηρεσιών που πωλούνται στην εγχώρια οικονομία (εισαγωγές).

μετανάστες αγοράζουν μεταχειρισμένα προϊόντα τα οποία ο γηγενής πληθυσμός δεν θα ήθελε (Ναζιάκης & Χλέτσος, 2003).

Οι μετανάστες, λοιπόν, συνεισφέρουν στο ΑΕΠ με αρκετούς τρόπους. Μία ακόμα από τις παραμέτρους είναι και τα εμπορικά ακίνητα. Γνωρίζουμε ότι στο εμπορικό τρίγωνο της Αθήνας, στη Σοφοκλέους και το Μεταξουργείο υπάρχουν καταστήματα τα οποία τα ενοικιάζουν μετανάστες και έχουν δημιουργήσει τις δικές τους επιχειρήσεις. Ένα σημαντικό λοιπόν όφελος για την οικονομία της χώρας μας είναι η ενοικίαση αυτών των εμπορικών χώρων (www.kathimerini.gr).

3.2. Η επίδραση της μετανάστευσης επί της απασχόλησης και του μισθού

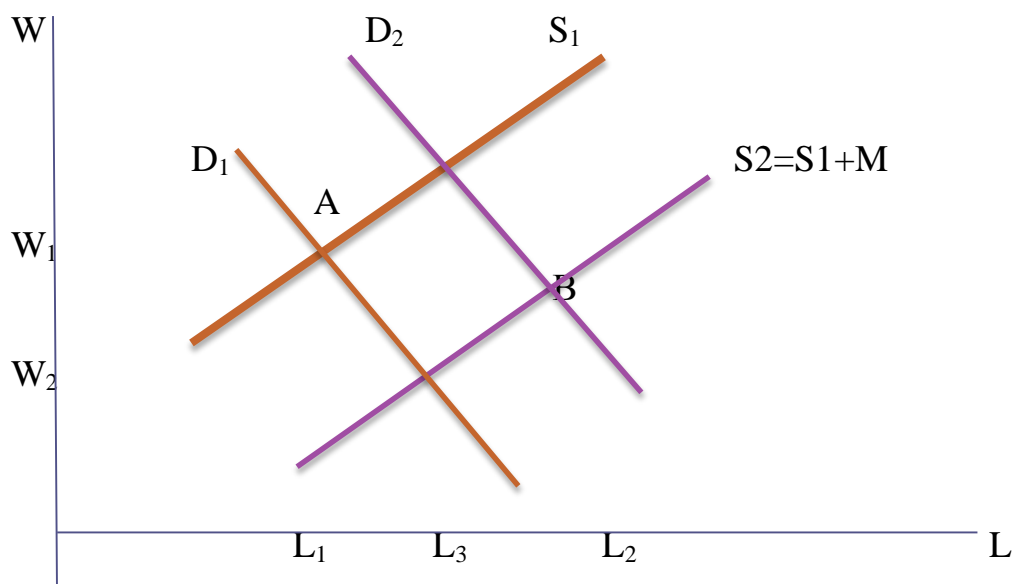
Το βασικό υπόδειγμα προσφοράς και ζήτησης εργασίας έχει συχνά χρησιμοποιηθεί ως οδηγός για την ανάλυση των επιπτώσεων της μετανάστευσης. Πρώτη επίπτωση είναι ότι οι μισθοί αυξάνονται στην χώρα προέλευσης μεταναστών και μειώνονται στην χώρα υποδοχής μεταναστών. Δεύτερη επίπτωση είναι ότι η μετανάστευση οδηγεί σε αύξηση της παγκόσμιας παραγωγής, καθώς οι εργαζόμενοι μετακινούνται από τη χώρα με χαμηλότερη παραγωγικότητα εργασίας στην χώρα με υψηλή παραγωγικότητα εργασίας (Αλογοσκούφης, 2013).

Ας αναλύσουμε τους όρους μισθός προσφορά εργασίας και ζήτηση εργασίας. Πραγματικός μισθός είναι το πραγματικό εισόδημα που αποκτά ένας εργαζόμενος ως αντάλλαγμα για την απώλεια μιας μονάδας ελεύθερου χρόνου. Αποτελεί καθοριστικό παράγοντα της ποσότητας εργασίας που προσφέρεται. Γενικά, μια αύξηση του πραγματικού μισθού επηρεάζει την απόφαση για προσφορά εργασίας με δυο τρόπους: Πρώτον, μια αύξηση του πραγματικού μισθού αυξάνει το όφελος μιας επιπλέον ώρας εργασίας (διότι δημιουργείται πρόσθετο εισόδημα) και έτσι κάνει τους εργαζόμενους να θέλουν να προσφέρουν περισσότερη εργασία. Δεύτερον, μια αύξηση του πραγματικού μισθού κάνει τους εργαζόμενους πλουσιότερους, διότι για την ίδια ποσότητα εργασίας αποκτούν υψηλότερο πραγματικό εισόδημα, με αποτέλεσμα να έχουν τώρα την οικονομική δυνατότητα να απολαύσουν περισσότερο ελεύθερο χρόνο και να προσφέρουν λιγότερη εργασία (www.euretirio.com).

3.2.1. Επίδραση στην προσφορά εργασίας

Μια από τις πρώτες μελέτες του τύπου είναι του Johnson (1980) η οποία γενικεύτηκε από τους Altonji και Cord (1991) και Borjas (1994) και οι μελέτες Borjas και Freeman (1992). Η βασική ιδέα του Johnson είναι ότι η μετανάστευση αποτελεί μια μετατόπιση της καμπύλης προσφοράς εργασίας και το τελικό αποτέλεσμα αυτής της μετατόπισης εξαρτάται από τις ελαστικότητες προσφοράς και ζήτησης εργασίας στην περιοχή του σημείου ισορροπίας (Λιανού, 2003).

Σχήμα 1

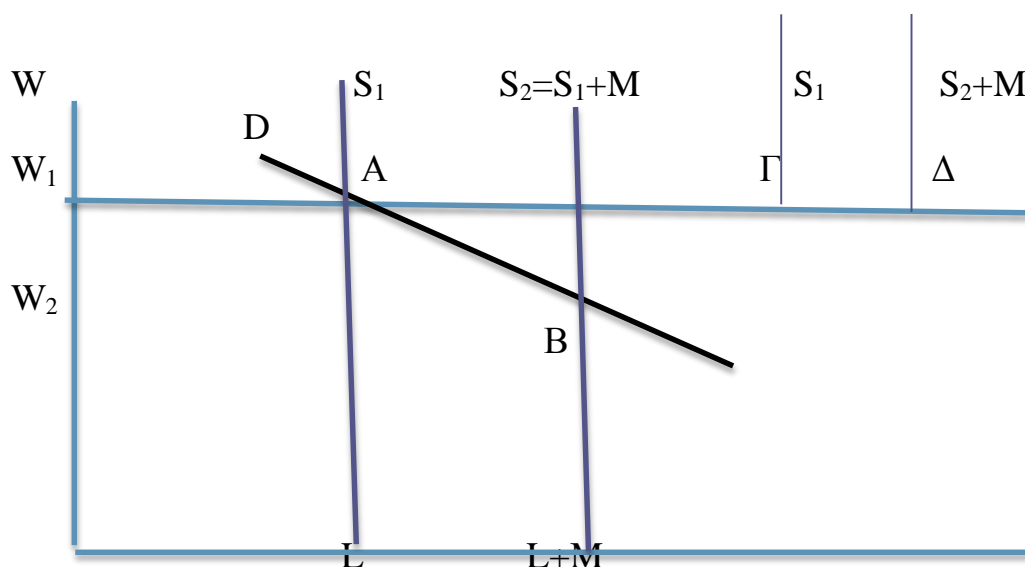
Το σημείο ισορροπίας πριν από την μετανάστευση είναι το A με μισθό W_1 και απασχόληση εγχώριων εργατών L_1 . Η μετανάστευση μετατοπίζει την προσφορά εργασίας στη θέση S_2 η οποία προκύπτει από το οριζόντιο άθροισμα των ποσοτήτων της S_1 και μιας δεδομένης ποσότητας εργασίας των μεταναστών. Το νέο σημείο ισορροπίας είναι το B με αποτέλεσμα η πτώση του μισθού σε W_2 και την αύξηση της συνολικής απασχόλησης (εγχώριων και μεταναστών) σε L_3 .

Στο υπόδειγμα όλοι οι μετανάστες απασχολούνται διότι προσφέρονται για εργασία κάθε ύψους μισθού, αλλά η απασχόληση των

εγχώριων εργατών μειώνεται L_1 σε L_3 . Στην απόσταση L_3L_1 οι εργάτες εγκαταλείπουν το εργατικό δυναμικό και δεν θεωρούνται άνεργοι, διότι σύμφωνα με την νεοκλασική θεωρία επιλέγουν να εγκαταλείψουν την αγορά εργασίας στον χαμηλότερο μισθό W_2 .

Συμπερασματικά, στο υπόδειγμα αυτό η μετανάστευση αυξάνει την απασχόληση συνολικά αλλά μειώνει την απασχόληση των εγχώριων εργατών με τους οποίους ανταγωνίζονται οι μετανάστες καθώς και το επίπεδο μισθού (Λιανού, 2003). Ωστόσο, θα ήταν λάθος να υποστηρίξουμε ότι η παρουσία των μεταναστών προκαλεί μια γενική πτώση των μισθών σε μια χώρα. Καταρχήν οι εργοδότες επωφελούνται απασχολώντας φθηνά εργατικά χέρια, καθώς βλέπουν την κερδοφορία τους να αυξάνεται. Η υψηλή αυτή κερδοφορία είναι πιθανό να προσελκύσει και άλλους επιχειρηματίες, οι οποίοι δημιουργούν περισσότερες ευκαιρίες σε αυτούς που αναζητούν εργασία. Δηλαδή, η προσφορά φτηνής εργασίας θα ενθάρρυνε ένα μάγικα να ανοίξει το δικό του εστιατόριο. Ακόμη, επωφελούνται και οι καταναλωτές, οι οποίοι μπορούν να καταναλώνουν περισσότερα και φτηνότερα προϊόντα, επειδή αυτά προέρχονται από φθηνά εργατικά χέρια. Αποτέλεσμα της παραπάνω κατάστασης είναι η αύξηση της συνολικής ζήτησης στην οικονομία, καθώς οι παραπάνω ομάδες του πληθυσμού δαπανούν χρήματα για αγαθά και υπηρεσίες και δημιουργούν επιπλέον ευκαιρίες.

Σχήμα 2

Τα αποτελέσματα αλλάζουν αν μεταβληθεί η μορφή της καμπύλης προσφοράς. Υπάρχουν 2 περιπτώσεις η προσφορά εργασίας τελείως ανελαστική και όταν είναι τελείως ελαστική (Βλέπε Σχήμα 2). Η καμπύλη προσφοράς εργασίας είναι S_1 και μετά τη μετανάστευση S_1+M . Το αποτέλεσμα από το Α στο Β δείχνει μείωση μισθών και αύξηση απασχόλησης κατά το μέγεθος της μετανάστευσης. Η απασχόληση των εγχώριων εργατών δεν επηρεάζεται αλλά ο μισθός μειώνεται. Στην περίπτωση τελείως ελαστικής προσφοράς η καμπύλη προσφοράς S_2 είναι παράλληλη και στην συνέχεια κάθετη. Αυτή τη περίπτωση εμφανίζεται όταν υπάρχουν θεσμικοί περιορισμοί που καθιστούν τους μισθούς άκαμπτους και συνεπάγονται σε ανεργία μεγέθους ΑΓ. Η εμφάνιση μεταναστών μετάθεση στο $S_2 + M$. Το μέγεθος της απασχόλησης και το ύψος του μισθού είναι σταθερά αλλά η ανεργία αυξάνεται στο ΑΔ. Η πρόσθετη ανεργία θα περιλαμβάνει και εγχώριους και μετανάστες.

Συμπέρασμα: σε γενικές γραμμές, αν οι μισθοί είναι ελαστικοί τότε η πίεση από την άφιξη μεταναστών μεταφράζεται σε πτώση των μισθών. Αν όμως οι μισθοί είναι ανελαστικοί, κάτι που ισχύει σε μεγάλο βαθμό στις οικονομίες της Ευρώπης, τότε η πίεση βρίσκει διέξοδο προς την αύξηση της ανεργίας.

Τα αποτελέσματα της μετανάστευσης επί της απασχόλησης εξαρτώνται από την κατάσταση που επικρατεί στη αγορά εργασίας.

3.2.2. Επίδραση στην ζήτηση εργασίας

Αν υποθεθεί ότι οι εργοδότες προτιμούν ,*ceteris paribus*, να προσλαμβάνουν Έλληνες έναντι των ξένων τα αποτελέσματα της προηγούμενης ανάλυσης διαφοροποιούνται σημαντικά.

Κανόνας: Προσλαμβάνονται εργάτες μόνον όταν στον ισχύοντα μισθό δεν υπάρχουν Έλληνες εργάτες που να προσφέρουν την εργασίας τους.

Η καμπύλη προσφοράς Ελλήνων S_1 .

Η καμπύλη ζήτησης εργασίας D_1 .

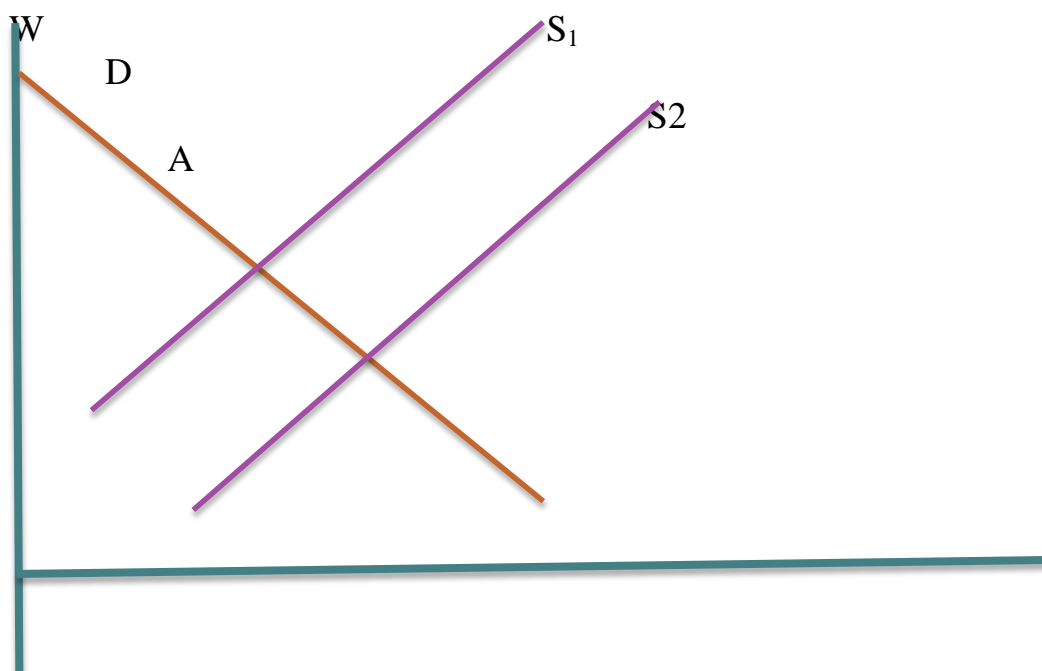
Στο σημείο ισορροπίας A και W_1 προσλαμβάνονται μόνο Έλληνες . Η αγορά εργασίας για τους μετανάστες υπάρχει μετά το σημείο L_1 με καμπύλη ζήτησης εργασίας για τους μετανάστες δεξιά του σημείου A .

Δεν παρατηρείται μείωση της απασχόλησης των Ελλήνων .

Συμπέρασμα : μεγαλύτερος μισθός και απασχόληση για τους Έλληνες και μεγαλύτερος μισθός για τους μετανάστες (αλλά χαμηλότερος από των Ελλήνων) και ίδια απασχόληση (Λιανού ,2003).

Τα αποτελέσματα αλλάζουν αν μεταβληθεί η μορφή της καμπύλης προσφοράς. Υπάρχουν 2 περιπτώσεις η προσφορά εργασίας τελείως ανελαστική και όταν είναι τελείως ελαστική .

Σχήμα 3

3.3. Η επίδραση των μεταναστών στην οικονομία της χώρας: τρία υποθετικά σενάρια .

Στην έρευνα των Κόντη, Ζωγραφάκη και Μητράκου (2006), για τις οικονομικές επιπτώσεις της απασχόλησης των μεταναστών επί του Α.Ε.Π. της χώρας, εξετάζονται τρία υποθετικά σενάρια που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Όπως κατέδειξε η έρευνα, αν το 90% των μεταναστών εγκατέλειπε τη χώρα, τουλάχιστον 100.000 θέσεις θα έμεναν κενές, είτε επειδή ορισμένες δουλειές δε θεωρούνται ελκυστικές από τους Έλληνες, είτε γιατί οι προσφερόμενες αμοιβές είναι αισθητά χαμηλότερες. Από την άλλη, οι μετανάστες αντιπροσωπεύουν το 10% του πληθυσμού της χώρας και, ως εκ τούτου, αποτελούν υπολογίσιμη ομάδα καταναλωτών, η οποία δημιουργεί επιπλέον ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες, άρα οδηγεί σε αύξηση της παραγωγής και της απασχόλησης.

3.3.1. Παύση κατανάλωσης εκ μέρους των μεταναστών

Το πρώτο σενάριο που εξέτασε η ερευνητική ομάδα, υποθέτει ότι οι μετανάστες συνεχίζουν να ζουν και να εργάζονται στη χώρα, αλλά παύουν να ξοδεύουν τα χρήματα που κερδίζουν. Κάτι τέτοιο, σύμφωνα με την έρευνα, θα συνεπαγόταν απώλεια 85.000 με 100.000 θέσεων εργασίας Ελλήνων και 15.000 θέσεων εργασίας μεταναστών. Τις μεγαλύτερες πιέσεις θα δεχόντουσαν τα φτωχά ελληνικά νοικοκυριά, τα οποία θα έβλεπαν το πραγματικό τους εισόδημα να μειώνεται και θα αναγκαζόντουσαν να περιορίσουν τις καταναλωτικές τους δαπάνες. Ακόμη, η μείωση της ζήτησης από την πλευρά των μεταναστών και των

μικρομεσαίων ελληνικών νοικοκυριών θα δημιουργούσε πιέσεις στην παραγωγή, κυρίως στον τομέα των κεφαλαιουχικών αγαθών, των κατασκευών και στον πρωτογενή τομέα. Τα έσοδα του κράτους από το φόρο εισοδήματος, το Φόρο Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.) κτλ, θα περιορίζονταν και το έλλειμμα⁸ θα αυξανόταν, ενώ παράλληλα θα περιορίζονταν οι επενδύσεις και θα μειωνόταν το Α.Ε.Π. από 1,3% έως 1,55%. Τέλος, η μείωση της ζήτησης θα πίεζε τις τιμές προς τα κάτω κατά 5% με 6%, κάτι που θα είχε ως αποτέλεσμα να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα των εξαγόμενων προϊόντων και να περιοριστούν οι εισαγωγές.

3.3.2. Αύξηση του αριθμού των μεταναστών κατά 20%

Το δεύτερο σενάριο της ερευνητικής ομάδας εξετάζει το τι θα συνέβαινε αν ο πληθυσμός των μεταναστών αυξανόταν κατά 215.000, δηλαδή περίπου κατά 20%. Μια τέτοια αύξηση, λοιπόν, θα συνεπαγόταν αυτομάτως μεγαλύτερη ζήτηση σε προϊόντα και υπηρεσίες και, επομένως, αύξηση των τιμών η οποία, σύμφωνα με τους υπολογισμούς της ερευνητικής ομάδας του Πανεπιστημίου Αθηνών, θα προσέγγιζε το 2,25%. Σύμφωνα με το σενάριο, από τους νέους μετανάστες που θα έρχονταν στη χώρα, οι 100.000 θα έβρισκαν μια θέση στην αγορά εργασίας, ενώ 25.000 νέες θέσεις εργασίας θα καταλαμβάνονταν από Έλληνες. Η ελληνική οικονομία θα κέρδιζε σε ευημερία, το Α.Ε.Π. θα αυξανόταν κατά 0,74%, το ισοζύγιο πληρωμών⁹ θα βελτιωνόταν ελαφρά, ενώ, λόγω της αύξησης της προσφοράς εργασίας, οι πραγματικοί μισθοί αλλά και το κόστος παραγωγής θα μειώνονταν. Επίσης, οι νέοι μετανάστες θα δυσκόλευαν τη θέση των παλαιότερων, οι οποίοι θα αναγκαζόντουσαν να αποδεχτούν χαμηλότερους μισθούς, με ποσοστά

---

⁸ έλλειμμα είναι το ποσό κατά το οποίο τα έξοδα υπερβαίνουν τα έσοδα κατά τη διάρκεια ενός έτους.

⁹ Το ισοζύγιο πληρωμών υποδιαιρείται σε τρία επιμέρους ισοζύγια: (α) Εμπορικό ισοζύγιο (εισαγωγές και εξαγωγές εμπορευμάτων, δηλαδή υλικών αγαθών), (β) Ισοζύγιο Άδηλων Πόρων (εισαγωγές και εξαγωγές υπηρεσιών και μονομερείς μεταβιβάσεις από και προς το εξωτερικό). Περιλαμβάνει τις άδηλες εισπράξεις και τις άδηλες πληρωμές σε συνάλλαγμα, δηλαδή εκείνες που δημιουργούνται από τις συναλλαγές που δεν περνούν από το τελωνείο και δεν δηλώνονται. (γ) Ισοζύγιο Κίνησης Κεφαλαίων (περιλαμβάνει όλες τις εισαγωγές και εξαγωγές, εισροές –εκροές κεφαλαίων για δανεισμό και επενδύσεις)

μείωσης της τάξεως από 28% έως και 52%. Σε αυτήν την περίπτωση και οι μισθοί των Ελλήνων θα συμπιέζονταν κατά 2,5% για μισθωτούς με λίγες δεξιότητες και 1,8% για αυτοαπασχολούμενους με περισσότερες δεξιότητες.

3.3.3. Σταδιακή αποχώρηση των μεταναστών από τη χώρα

Το τρίτο σενάριο εξετάζει ποιες θα ήταν οι επιπτώσεις εάν ο αριθμός των μεταναστών μειωνόταν σε πρώτη φάση κατά 10%, σε δεύτερη φάση κατά 50% και σε τρίτη φάση κατά 90%. Στη συγκεκριμένη υπόθεση εργασίας, οι μετανάστες δε φεύγουν από τη χώρα επειδή δεν έχουν δουλειά, αλλά για διάφορους άλλους λόγους, όπως εύρεση καταλληλότερης χώρας υποδοχής ή πίεσης από το θεσμικό πλαίσιο που τους αναγκάζει να φύγουν. Το πιο ενδιαφέρον, ίσως, στοιχείο που καταγράφεται στο υποθετικό αυτό σενάριο είναι ότι οι Έλληνες δε θα κάλυπταν το σύνολο των θέσεων εργασίας που θα άφηναν κενές οι μετανάστες. Ειδικότερα, σύμφωνα με το σενάριο της σταδιακής αποχώρησης των μεταναστών, η αρχική μείωση του αριθμού των μεταναστών κατά 10%, θα προκαλούσε απώλεια θέσεων εργασίας και για 3.700 Έλληνες. Η περαιτέρω μείωση του πληθυσμού των μεταναστών, κατά 50% αυτή τη φορά, θα οδηγούσε σε απελευθέρωση 204.000 θέσεων, από τις οποίες οι Έλληνες θα κάλυπταν μόλις τις 15.000 από αυτές. Όταν πια οι μετανάστες θα είχαν εγκαταλείψει 340.000 θέσεις εργασίας, οι Έλληνες θα κάλυπταν τις 204.000 από αυτές τις θέσεις.

Σύμφωνα με τρίτο αυτό σενάριο, με την αποχώρηση του 90% των μεταναστών οι τιμές των προϊόντων θα αυξάνονταν, το Α.Ε.Π. θα μειωνόταν, ενώ το ισοζύγιο πληρωμών θα επιδειωνόταν. Από την άλλη πλευρά, τα πραγματικά εισοδήματα των φτωχών ελληνικών νοικοκυριών θα βελτιωνόντουσαν, τουλάχιστον περισσότερο σε σχέση με τα μεσαίου εισοδήματος, όπως θα συνέβαινε και με τα πλούσια νοικοκυριά, τα οποία θα αντιμετώπιζαν είτε μικρές αυξήσεις είτε μειώσεις των πραγματικών εισοδημάτων τους (www.imepo.gr).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Οικονομική κρίση στην Ελλάδα

Οικονομική κρίση είναι το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια σοβαρή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας για μια περίοδο ετών. Με τον όρο οικονομική δραστηριότητα εννοούμε όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας, όπως είναι η απασχόληση, το εθνικό προϊόν¹⁰, οι τιμές, οι επενδύσεις κλπ. Ο βασικότερος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας είναι οι επενδύσεις, οι οποίες, όταν αυξομειώνονται, συμπαρασύρουν μαζί τους και όλα τα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη (Mankiw, 2002). Οι μεταβολές αυτές στα μακροοικονομικά μεγέθη ονομάζονται οικονομικοί κύκλοι (ή οικονομικές διακυμάνσεις). Η τυπολογία του οικονομικού κύκλου συντίθεται από τέσσερα χαρακτηριστικά:

1. Την περίοδο της προόδου (ή ανόδου) της δραστηριότητας
2. Το διάστημα της κρίσης (αδυναμίας περαιτέρω ανάπτυξης)
3. Τα χρόνια της ύφεσης (πτώσης της δραστηριότητας)
4. Τα έτη της ανάκαμψης, τερματίζει η ύφεση (ή στασιμότητα) και επανέρχεται η οικονομία σε αναπτυξιακή τροχιά (Παπαηλίας, 2006).

Η χώρα μας πλήττεται τα τελευταία χρόνια από την οικονομική κρίση που μαστίζει όλο τον πλανήτη, με τις χώρες της Νοτίου Ευρώπης να την «αισθάνονται» περισσότερο απ' όλους. Η κοινωνική ομάδα που είναι στην πιο δυσώδυνη θέση είναι οι νέοι ηλικίας 18 – 34 ετών, αφού σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) καταρρίπτονται κάθε εξάμηνο τα ρεκόρ ανεργίας.

---

¹⁰ Εθνικό προϊόν είναι το προϊόν που παράγεται σ' ένα έτος από συντελεστές παραγωγής που ανήκουν σε μόνιμους κάτοικους της χώρας, ανεξάρτητα από το τόπο παραγωγής τους.

Εθνικό Προϊόν = Εθνικό Εισόδημα

Έτσι σήμερα φεύγουν από την Ελλάδα οι πιο εξειδικευμένοι, και μάλιστα σε κλάδους που είναι κρίσιμοι για την ανάπτυξη της χώρας (www.newsbomb.gr). Άρα οι επιπτώσεων της μετανάστευσης για τη χώρα προέλευσης (σε αυτή την περίπτωση είναι η Ελλάδα) έχει αρνητική επίδραση της γιατί γίνεται μια μείωση του εγχώριου εργατικού δυναμικού, που είναι η απώλεια εξειδικευμένου προσωπικού (brain drain), που χρειάζεται για την παραγωγικότητα και την οικονομική ανάπτυξη της χώρα προέλευσης. Ειδικότερα η επίπτωση της μείωσης του εργατικού δυναμικού στην ανάπτυξη της χώρα προέλευσης, εξαρτάται από τον βαθμό εξειδίκευσης του. Όσο μεγαλύτερη εξειδίκευση υπάρχει στο εργατικό δυναμικό που μεταναστεύει τόσο μεγαλύτερες είναι οι αρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη της εγχώριας οικονομίας, εξαιτίας της μείωσης στον τομέα της δημιουργικότητας και της καινοτομίας. Μια άλλη αρνητική συνέπεια για τη χώρα προέλευσης, αναφορικά με την άσκηση αποτελεσματικής δημοσιονομικής πολιτικής είναι η απώλεια τρεχόντων και μελλοντικών εσόδων από την φορολογία, καθώς με την εκροή εργατικού δυναμικού μειώνεται ο αριθμός των ατόμων που μπορεί να φορολογηθεί. Επιπλέον, δεν υπάρχει ανταποδοτικότητα στις δαπάνες με τις οποίες η χώρα προέλευσης χρηματοδότησε την εκπαίδευση και την κατάρτιση του εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού. Αλλά όσον αφορά τις θετικές συνέπειες που προκαλούνται από την μετανάστευση στην οικονομία της χώρας προέλευσης διαπιστώνουμε τα εξής: Η μείωση της προσφοράς εργασίας που προκαλείται από την εκροή εργατικού δυναμικού θα οδηγήσει σε αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης καθώς και σε αύξηση των μισθών(www.economica.gr).

4.2 Μέτρα πολιτικής

Ως μεταναστευτική πολιτική, σύμφωνα με την Schnapper (1992), ορίζεται το σύνολο των μέτρων και των υιοθετημένων κοινωνικών πρακτικών – σύμφωνα με δύο αναγκαίους και συμπληρωματικούς άξονες – οι οποίοι :

- Ρυθμίζουν και ελέγχουν την είσοδο, τη διαμονή και την απασχόληση των μη πολιτών μιας συγκεκριμένης κοινωνίας.
- Αντιμετωπίζουν τους ήδη εγκατεστημένους μεταναστευτικούς πληθυσμούς στο εθνικό έδαφος. Ο δεύτερος άξονας, δηλαδή, αποτελεί τον άξονα της καθαρής κοινωνικής πολιτικής που διακρίνεται στις επιμέρους εθνικές πολιτικές ένταξης και ενσωμάτωσης των μεταναστών, είτε αυτές αφορούν την εκπαιδευτική πολιτική, είτε τη στεγαστική πολιτική, είτε τις πολιτικές της κοινωνικής ασφάλισης, υγείας και πρόνοιας, είτε τις πολιτικές απασχόλησης που εφαρμόζονται στους νόμιμους πληθυσμούς οι οποίοι δεν διαθέτουν την εθνικότητα της χώρας στην οποία είναι εγκατεστημένοι.

Ο πρώτος άξονας αντιστοιχεί στην καθαρή «μεταναστευτική πολιτική» μιας χώρας και έχει κυρίως «κατασταλτικό», «αστυνομικό», «αμυντικό» και αρνητικό χαρακτήρα ως προς το περιεχόμενό του. Ο δεύτερος άξονας αντιστοιχεί στις λεγόμενες «πολιτικές ένταξης και ενσωμάτωσης» που έχουν χαρακτήρα, φαινομενικά τουλάχιστον, θετικό και τείνουν να δημιουργήσουν τις νομικές και τυπικές προϋποθέσεις σύγκλισης των μεταναστευτικών πληθυσμών με τους πολίτες μιας κοινωνίας (Μπάγκαβος, Παπαδοπούλου, 2006) .

Στην Ελλάδα τα συνηθέστερα μέτρα που προτείνονται είναι κατά βάση αστυνομικού χαρακτήρα (οι όροι που χρησιμοποιούνται άλλωστε , όπως αναχαίτιση ,απέλαση ,κ.ά. είναι ενδεικτικοί).

Προκειμένου να προταθούν και αξιολογηθούν οποιαδήποτε μέτρα , θα πρέπει να εντοπισθούν τα οφέλη από την παρουσία των μεταναστών .Το κρίσιμο ερώτημα που ανακύπτει είναι ,αν τα πλεονεκτήματα από την νομιμοποίηση των μεταναστών είναι περισσότερα ή λιγότερα από τα αντίστοιχα που απορρέουν από τη διατήρηση του υφιστάμενου καθεστώτος. Ακροθιγώς τα οφέλη και οι ζημίες εντοπίζονται στα ακόλουθα σημεία .

1. Οι μετανάστες αυξάνουν το συνολικό προϊόν¹¹ και συχνά τη συσσώρευση κεφαλαίου .

---

¹¹ Συνολικό Προϊόν (Total Product, TP ή Q) είναι η ποσότητα του προϊόντος που παράγεται, όταν οι ποσότητες όλων των άλλων συντελεστών παραμένουν σταθερές και μεταβάλλεται μόνο η ποσότητα του συντελεστή που μας ενδιαφέρει (συνήθως της εργασίας L).

2. Οι παράνομοι μετανάστες είθισται να απασχολούνται στην <<υποδόρια >> οικονομία .Η <<μαύρη >> εργασία –όπως αποκαλείται διεθνώς – είναι συνήθως κακοπληρωμένη ,ανθυγιεινή ,με πολλαπλούς κινδύνους και ανασφάλιστη . Αυτές οι εργασίες ή δεν θα πραγματοποιηθούν , ή αν εκτελεσθούν υπό τις συνθήκες της αγοράς (κάλυψη έναντι ατυχήματος , ανθυγιεινά επιδόματα , υπερωριακή απασχόληση , εργοδοτικές εισφορές κ .ο. κ) θα κοστίσουν πολλαπλά .
3. Οι επιπτώσεις από την χρησιμοποίηση <<μαύρης >> εργασίας είναι πολύ βαθύτερες .Πρώτον , ενισχύοντας την παραοικονομία, μειώνοντας τα φορολογικά έσοδα του δημοσίου. Δεύτερον , μειώνοντας τις ασφαλιστικές εισφορές (εισφοροδιαφυγή)-ιδιαίτερα τις συνταξιοδοτικές – χειροτερεύουν την ήδη δεινή θέση των ταμείων και μάλιστα των πλέον προβληματικών .Τρίτον , αυξάνοντας το προϊόν της παραοικονομίας , και δημιουργία ανεργίας .
4. Η εγκατάσταση παράνομων μεταναστών πραγματοποιείται , -όπως αναμένεται , στις ήδη φτωχότερες συνοικίες , με συνέπεια να τις υποβαθμίσει περισσότερο .Η κερδοσκοπική τάση των χαμηλότερων κοινωνικών στρωμάτων , που αποφέρει η στέγαση, συντήρηση και γενικώς η διαμονή των παράνομων εργαζομένων , δημιουργεί συγκεκριμένη κατεύθυνση στην εγκατάσταση των μεταναστών .Έτσι κάποιιοι θα ενοικιάσουν δωμάτια για τα οποία δυσκόλως ή και απιθάνως θα εύρισκαν ενοικιαστές –ιδιαίτερα τα μικροεμπορικά καταστήματα των περιοχών-άλλοι θα αυξήσουν τον κύκλο εργασιών τους κ.ά.

Συνεπώς , εφ' όσον οι λαθρομετανάστες παραμένουν υποταγμένοι σε αυτή την κατάσταση είναι επόμενο να αυξηθούν τα κρούσματα βίας και εγκληματικότητας . Όμως για ένα μέρος του πληθυσμού (κυρίως τμήμα των εργοδοτών), η παράνομη μετανάστευση αποτελεί πηγή κέρδους , ενώ ένα άλλο το οποίο είτε απειλείται από ανεργία-λόγω ανταγωνισμού – είτε διότι δεν συναλλάσσεται με τους λαθρομετανάστες (μεσαία κυρίως στρώματα) τους θεωρεί πηγή υποβάθμισης της οικονομικής ,πολιτικής και κοινωνικής ζωής .

Από το άλλο μέρος ,το δημόσιο είναι εκείνο που υφίσταται τη μεγαλύτερη ζημία (επιδόματα ανεργίας ,αστυνόμηση και φρούρηση των συνόρων και των ακτών , αφού επισήμως τουλάχιστον δεν μπορεί ούτε απασχόληση να προσφέρει .

Με βάση τα παραπάνω και λαμβάνοντας υπόψη τις προοπτικές εισόδου των μεταναστών τεκμαίρονται τα ακόλουθα :

- i. Μια πολιτική κατά των λαθρομεταναστών (απέλαση),θα παραμένει αναποτελεσματική ,αφού τα διαπλεκόμενα συμφέροντα είναι ισχυρά . Σε ορισμένους τομείς είναι τόσο έντονη η ανάγκη φτηνής εργατικής δύναμης , που κάθε προσπάθεια ύψωσης προστατευτικού τείχους , εκ των πραγμάτων θα είναι καταδικασμένη να γελοιοποιηθεί (π.χ. ο τομέας αγροτικής

παραγωγής). Συρρίκνωση ή εξαφάνιση των λαθρομεταναστών αυτόματα σημαίνει και περιστολή της παραγωγής και άρα του ΑΕΠ . Προφανώς , κανείς δεν διανοείται να προχωρήσει σε παρόμοιους χειρισμούς .

- ii. Αφού εκ των πραγμάτων είναι αδύνατη – παρά τα όσα λέγονται ή γράφονται – η εξαφάνιση του παράνομου εργατικού δυναμικού , συνάγεται ότι επιβάλλεται να χαραχθεί μακροχρόνια μεταναστευτική πολιτική .

Ειδικότερα :

Θα πρέπει να εκτιμηθούν οι ανάγκες σε ανθρώπινο δυναμικό της οικονομίας εν συνόλω , κατά φορέα και κατά περιφέρεια . Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να αποτυπωθεί με μεγαλύτερη δυνατή λεπτομέρεια :

- ❖ Το εργατικό δυναμικό κατά ηλικία , ειδικότητα , επίπεδο εκπαίδευσης και φύλο (απασχολούμενοι και άνεργοι) .
- ❖ Το μη εργατικό δυναμικό κατά ηλικία , επίπεδο εκπαίδευσης , φύλο, ειδικότητα και πρόθεση εργασίας . Έτσι υπολογίζεται ότι θα προσεγγισθεί η λανθάνουσα ανεργία (αποθαρρυσμένοι εργάτες)¹² και η υποαπασχόληση¹³ .
- Στηριζόμενοι στην προσέγγιση αυτή , να διαμορφωθεί πολιτική προσέλκυσης και αφομοίωσης μέρους των μεταναστών . Αυτό σημαίνει ότι η χώρα θα δεχθεί όχι μόνο χειρώνακτες, αλλά όσο το δυνατόν πιο εκπαιδευμένα άτομα , τα οποία θα φροντίσει να τα καταρτίσει περισσότερο , μέσω των προγραμμάτων Συνεχούς Επαγγελματικής Κατάρτισης .
- Υποχρεούται η πολιτεία να δημιουργήσει ένα σύγχρονο καθεστώς , εναρμονιζόμενο στα ανθρώπινα δικαιώματα , στις περί διεθνούς δικαίου αντιλήψεις και την ικανοποιητική εικόνα που εκπέμπει παγκοσμίως , επί του παρόντος τουλάχιστον , η χώρα . Είναι προφανές ότι μόνο με αστυνομικά μέτρα δεν είναι δυνατόν να επιβληθεί κράτος δικαίου .
- Θα πρέπει παράλληλα να δημιουργηθεί ιδιαίτερη υπηρεσία , η οποία ως κύριο σκοπό θα έχει την υποδοχή των μεταναστών , δηλαδή :
  - i. Την καταγραφή των χαρακτηριστικών των μετακινουμένων ,
  - ii. Την άδεια εγκατάστασης και συνεπώς την νόμιμη παραμονή αυτών,
  - iii. Την φροντίδα για τη διατήρηση των βασικών δικαιωμάτων των μεταναστών (ιατροφαρμακευτικές φροντίδες , ασφάλιση , εκπαίδευση κ.λπ.)

---

¹² Αποθαρρυσμένοι εργάτες είναι εκείνοι οι οποίοι θα επιθυμούσαν εφ' όσον βελτιωθούν οι συνθήκες στην αγορά εργασίας

¹³ Ως υποαπασχολούμενοι ή φτωχοί ορίζονται εκείνοι που εργάζονται λιγότερες ώρες από το κανονικό και αμείβονται με ημερομίσθιο κατώτερο του ανειδίκευτου εργάτη .

- iv. Την επιβολή κυρώσεων στους εργοδότες , που χρησιμοποιούν παράνομους εργάτες και
- v. Τη διακρατική συνεννόηση με τις κύριες χώρες εκροής μεταναστών .

Άρα η νομιμοποίηση των διαδικασιών θα επιτρέψει τη μεγιστοποίηση των ωφελειών από την εκμετάλλευση των ικανοτήτων των μεταναστών – που δεν πρέπει εκ των προτέρων να υποβαθμίζονται – θα αποτρέψει περαιτέρω αύξηση της εκμετάλλευσης – και ως ένα βαθμό και της εγκληματικότητας – θα αυξήσει σημαντικά το εισόδημα της χώρας και θα βελτιώσει τη διεθνή εικόνα αυτής.

Περαιτέρω – αν ληφθεί υπόψη η αμερικάνικη , σουηδική , γερμανική κ.λπ. εμπειρία – η άδεια , κατόπιν κριτηρίων , των μεταναστών για μόνιμη εγκατάσταση θα βοηθήσει στο δημογραφικό πρόβλημα της χώρας, της οποίας μετά ολίγα έτη ο γηρασμένος πληθυσμός θα φθίνει σε απόλυτα μεγέθη (Παπαηλίας,2006).

Στο σημείο αυτό θεωρώ σκόπιμο να προσθέσω και τα αποτελέσματα της συγκριτικής έρευνας MIPEX¹⁴ Δείκτης Πολιτικών Ένταξης των Μεταναστών που πραγματοποιήθηκε από το Κέντρο Ερευνών Μειωτικών Ομάδων κατά το 2007 . Η έρευνα αυτή αφορούσε 25 χώρες της Ε.Ε. την Ελβετία, τη Νορβηγία και τον Καναδά και τα πεδία που ανέλυσε ήταν : μακρά διαμονή, πρόσβαση στην αγορά εργασίας, οικογενειακή επανένωση, πολιτική συμμετοχή, πρόσβαση στην ιθαγένεια πολιτογράφηση, προστασία κατά των διακρίσεων. Η Ελληνική πολιτική για την ένταξη των μεταναστών βρίσκεται στον μέσο όρο των χωρών της Ε.Ε. όσο αφορά τους παρακάτω τομείς :

- Στην νομοθεσία κατά των διακρίσεων.
- Ως προς τα δικαιώματα των μεταναστών που απορρέουν από το καθεστώς μακράς διαμονής .
- Έως τώρα καμία άδεια μακράς διάρκειας δεν έχει εκδοθεί, καθώς δεν λειτουργεί η συγκεκριμένη διαδικασία ενώ αυτοί που έχουν το δικαίωμα <<να υποβάλλουν σχετική αίτηση είναι μικρός (500-800 ετησίως) και το παράβολο είναι το πιο ακριβό της Ευρωπαϊκής Ένωσης (900 ευρώ).>>
- Το παράβολο για υποβολή αίτησης για πολιτογράφησης είναι το πιο ακριβό της Ευρωπαϊκής Ένωσης (1500 ευρώ) και η διοίκηση δεν έχει υποχρέωση απάντησης ή προθεσμία για την εξέταση της αίτησης.
- Η ανύπαρκτη πολιτική συμμετοχή και ο αποκλεισμός των μεταναστών από την διαμόρφωση πολιτικής νομοθεσίας που τους αφορούν, και ως προς το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι.
- Η δυσμενής πρόσβαση και τα περιορισμένα δικαιώματα των μεταναστών στην αγορά εργασίας << κάτι που συμβάλει στην άτυπη τους απασχόληση και της εξώθηση τους σε “παράνομο” καθεστώς διαμονής.

---

¹⁴ Migration Integration Policy Index

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής, η Ελλάδα κατατάσσεται στις τελευταίες θέσεις ανάμεσα στις χώρες της Ε.Ε., εμφανίζοντας μια από τις δυσμενέστερες μεταναστευτικές νομοθεσίες και πολιτικές για την κοινωνική ένταξη και την συμμετοχή των νόμιμων μεταναστών (Παύλου,2007).

Κεφάλαιο 5

5.1. Συμπεράσματα της εργασίας

Η εργασία αυτή έχει ως στόχο την παρουσίαση των οικονομικών επιδράσεων ,και συγκεκριμένα ,των οικονομικών μεταναστών στην χώρα. Για την πλήρη ανάπτυξη του θέματος αυτού ,έγινε παρουσίαση του ορισμού της μετανάστευσης στην Ελλάδα .Στην συνέχεια για την προώθηση του θέματος της εργασίας παρουσιάστηκαν τα αίτια για κάποιον ή κάποιους (ομάδες ανθρώπων)καλούνται να μεταναστεύουν από την χώρα τους.

Στην εποχή που ζούμε , όλο και περισσότεροι είναι οι μετανάστες που εγκαταλείπουν την χώρα τους, οικειοθελώς , με σκοπό την εγκατάσταση τους στην Ελλάδα για καλύτερη εργασία και καλύτερες συνθήκες διαβίωσης .Αυτή άλλωστε είναι και η έννοια του οικονομικού μετανάστη. Έγινε μια περιγραφή του προφίλ των μεταναστών και του κλάδου οι οποίοι εργάζονται και κατέληξα στο συμπέρασμα ότι όσο αφορά το φαινόμενο απασχόλησης, η μετανάστευση προς την Ελλάδα διαμόρφωσε σε μεγάλο βαθμό την εργασιακή πραγματικότητα της χώρας, δημιουργώντας νέα δεδομένα σε όλους σχεδόν τους κλάδους της οικονομίας. Οι επιπτώσεις του φαινομένου διαφαίνονται και στο οικονομικό επίπεδο , ωστόσο, είναι αρκετά δύσκολο να μιλήσουμε σε γενικό επίπεδο για τις θετικές ή τις αρνητικές επιπτώσεις της μετανάστευσης, καθώς αυτές διαμορφώνονται αναλόγως το χρόνο, το χώρο, τις συνθήκες όπου εκδηλώνεται το φαινόμενο. Με άλλα λόγια, η μετανάστευση μπορεί να έχει θετικές συνέπειες για μια χώρα, για μια άλλη όμως να έχει αρνητικές.

Όσο αναφορά τη μετανάστευση των Ελλήνων στο εξωτερικό φαίνεται να αφορά την διαρροή επιστημονικού δυναμικού που ξεκίνησε λόγω της χαμηλής ζήτησης, η οποία όμως με το ξέσπασμα της κρίσης φαίνεται να εντείνεται περισσότερο. Το θέμα της εργασίας αυτής είναι ένα από τα πιο επίκαιρα γεγονότα των τελευταίων ετών στην Ελλάδα, και επειδή ασχολούμαστε με την οικονομική κρίση που διανύει η Ελλάδα έως και σήμερα, πάντα υπάρχει το ενδεχόμενο οι ενδείξεις να αλλάξουν κατά τα επόμενα έτη . Και αυτό θα συμβεί γιατί η μετανάστευση ως φαινόμενο, τα αίτια, οι συνέπειες της και οι πολιτικές για την διαχείριση της θα συνεχίσουν να αποτελούν αντικείμενο μελέτης και έρευνας.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσσα :

- Αλογοσκούφης Γ.,(2013), Διεθνής Οικονομική και Παγκόσμια Οικονομία, Gutenberg, Αθήνα
- Κόντης Α.,(2008) , Μετανάστευση στην Ελλάδα : Εμπειρίες – Πολιτικές – Προοπτικές, Τόμος Α', ΙΜΕΠΟ , Αθήνα .
- Λιανού Μ., “Η παράνομη μετανάστευση στην Ελλάδα : Εθνικό ή Ευρωπαϊκό ζήτημα ;”. Αθήνα.
- Μπάγκαβος Χ.,(2003) “Δημογραφικές διαστάσεις της μετανάστευσης στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση”.
- Μπάγκαβος Χ., Παπαδοπούλου Δ.,(2006) Μετανάστευση και ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία. Gutenberg. Αθήνα.
- Ναξάκης Χ., Χλέτσος Μ.,(2003) Μετανάστες και μετανάστευση: οικονομικές πολιτικές και κοινωνικές πτυχές. Πατάκη, Αθήνα.
- Παπαηλίας Θ.,(2006),Μακροοικονομία” Εισαγωγή στην Διαμόρφωση του Εισοδήματος & της Απασχόλησης. Αθήνα.
- Παπαηλίας Θ.,(2006),Το αλλοδαπό εργατικό δυναμικό .Αθήνα.
- Ταπεινός Φ.,(1993), Στοιχεία Δημογραφίας : Ανάλυση, κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες και ιστορία του πληθυσμού. Παπαζήση, Αθήνα .

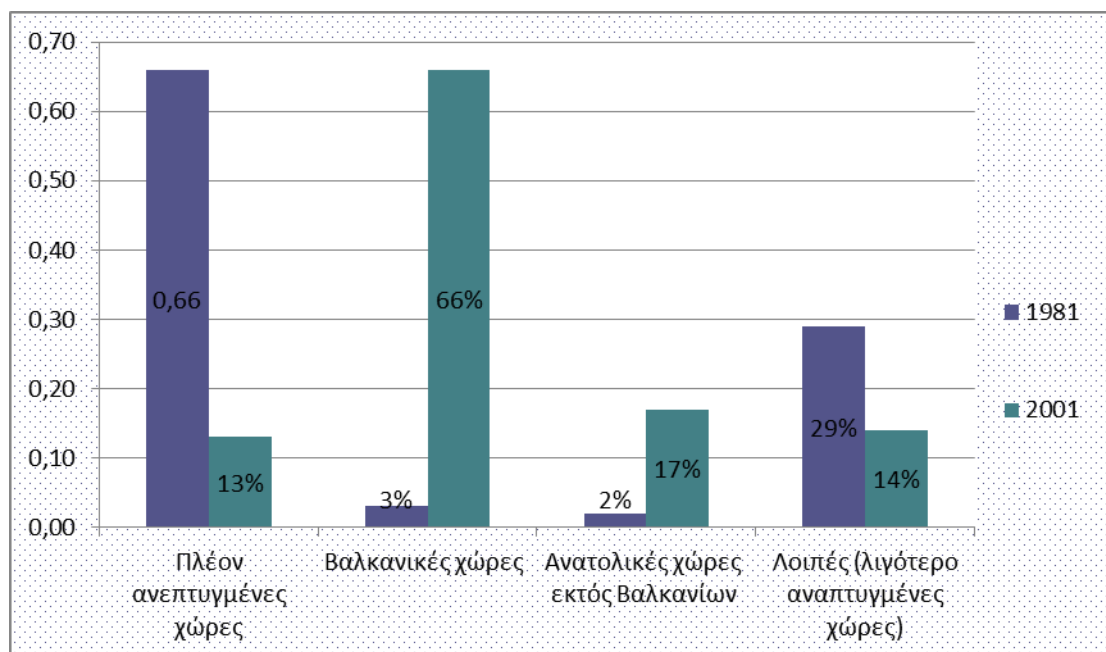
Ιστοσελίδες :

- Αγορατάκης Γ.,(2004) , Οικονομικοί μετανάστες στην Ελλάδα , γενική και τοπική τοποθέτηση , (www.istologos.gr)
- Αφουξενίδης Α., κ.α. (2010) Ένταξη των μεταναστών : Αντιλήψεις, Πολιτικές, Πρακτικές, ΕΚΚΕ ,Αθήνα.
- Eurostat: Greek rate of unemployment 26.7% in January: (<http://www.tovima.gr/en/article/?aid=59180>)
- Αντωνίου Θ. κ. α ,Μετανάστες στην Ελλάδα , <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22733&subid=2&pubid=3732765>
- Ευρετήριο Οικονομικών Όρων www.euretirio.gr
- Καραϊβάζ Γ., Οι επιπτώσεις της μετανάστευσης σε ΑΕΠ και ανεργία (www.eglimatikotita.gr) http://www.eglimatikotita.gr/2011/04/blog-post_4554.html
- Κόντης Α. κ.α. (2006) .Οι οικονομικές επιπτώσεις της απασχόλησης των μεταναστών κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας στο Α.Ε.Π. (Ι.Μ.Ε.ΠΟ) Αθήνα , διαθέσιμο και στο www.imepo.gr ,2010

- Μπένου Ι.,(2004), Η σημασία της μετανάστευσης , http://apodimos.net/arthra/05/May/H_SHMASIA_THS_METANASTEY_SHS/index.htm
- Παύλου Μίλος (2007), Δείκτης πολιτικής ένταξης των Μεταναστών Migrant Integration Policy Index MIPEX Αποτελέσματα 2007 <http://www.i-red.eu/resources/news-files/pavlou-mipex-2007--bc-16102007.pdf>
- Σιάρχος Ν.,(2013) Η παγκόσμια μετανάστευση σε έναν χάρτη <http://www.onair24.gr/news/category/2/content/84439>
- Στάμκος Γ.(2005) Ευρώπη και μετανάστευση (<http://e-telescope.gr/world-gr/international-issues-gr/immigrants-in-europe>)
- Στεργίου Λ., (2012) Η άλλη όψη της παραοικονομίας (www.kathimerini.gr)
- Χλέτσος Μ. κ.α.,(2005),Οικονομικές διαστάσεις της μετανάστευσης, επιπτώσεις στον αγροτικό τομέα, Αθήνα, ΙΜΕΠΟ. (<http://walk2geographies.files.wordpress.com/2008/03/>)
- www.eglimatikotita.gr
- www.imerisia.gr (2013) Υπερτριπλασιασμός ανεργίας από την πενταετή ύφεση <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26516&subid=2&pubid=113010094>
- www.newsbomb.gr (2013), Συνεχίζεται με αμείωτους ρυθμούς η μετανάστευση στο εξωτερικό. (<http://www.newsbomb.gr/koinwnia/story/341214/synehizetai-me-ameiotoys-rythmoys-i-metanasteysi-sto-exoteriko>)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

Γράφημα 1
Ποσοστιαία κατανομή αλλοδαπών ανά ομάδα χωρών προέλευσης

Πηγή :Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

(www.enet.gr)

Πίνακας 3

Μετανάστες κατά δηλωθεί επάγγελμα

Επάγγελμα	Σύνολο	%	Άνδρες	%	Γυναίκες
Ανειδίκευτοι και χειρώνακτες	82.154	55.8	65.911	58,3	14.590
Ειδικευμένοι γεωργοί, αλιείς, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι	14.603	9.9	13.088	11.6	1.318
Ειδικευμένοι τεχνίτες	24.385	16,6	21.750	19,2	2.056
Υπάλληλοι γραφείου	4.020	2,7	2.562	2,3	1.204
Τεχνικοί και βοηθοί	5.007	3,4	1.747	1,5	3.135
Χειριστές μηχανών	3.450	2,3	3.191	2,8	182
Διευθυντικά και διοικητικά στελέχη	250	0,3	105	0,1	141
Δεν δήλωσαν	205.462		142.359		88.446
ΣΥΝΟΛΟ	352.632	100	255.503	100	119.267

Πηγή : Παρατηρητήριο Απασχόλησης

Πίνακας 4

Αριθμός Μεταναστών και χώρα προέλευσης και φύλλο

Χώρα προέλευσης	Λευκή κάρτα			Πράσινη κάρτα			
	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Αιτήσεις πράσινης κάρτας ως % των αιτήσεων λευκής κάρτας
Αλβανία	241.561	195.262	41.025	131.593	111.630	16.470	54,5
Βουλγαρία	25.168	10.494	14.108	16.403	6.589	9.449	64
Ρουμανία	16.954	11.444	5.137	8.230	5.704	2.324	48,5
Πακιστάν	10.933	10.432	51	9.087	8.869	24	83,1
Πολωνία	8.631	4.764	3.718	5.270	3.329	1.844	49,3
Γεωργία	7.548	2.741	4.655	3.723	1.403	2.244	68,5
Ινδία	6.405	6.068	103	4.385	4.156	65	83,2
Αίγυπτος	6.231	5.704	347	5.183	4.763	175	67,4
Φιλιππίνες	5.383	904	4.361	3.629	530	2.782	63,3
Μολδαβία	4.396	1.138	3.160	2.783	761	1.962	71,7
Συρία	3.434	3.148	158	2.463	2.312	57	52,1
Ρωσία	3.139	757	2.301	1.635	416	1.191	54
Μπαγκλαντές	3.024	2.890	25	2.787	2.697	9	92,1
Άλλες χώρες	19.013	11.447	6.961	9.799	5.706	3.677	
ΣΥΝΟΛΟ	371.641	269.073	93.831	212.860	160.007	46.885	57,2

Πηγή : Καβουνίδη (2002)